

Treball de final de grau

*Les festes d'un
poble, a través
del* cartellisme

Anna Arnan Ros

Disseny i Publicació de Continguts

Tutora: Carla Calleja García

17/06/2024

Disseny i creació digital

Universitat Oberta de Catalunya

Resum

Aquest és un **Treball de Final de Grau** centrat en la manera en com ha evolucionat el disseny gràfic de cartells al llarg de la història i com ha estat influenciat per les tendències artístiques.

A més, aquesta investigació s'ha extrapolat des de la visió global a la local, utilitzant-la per analitzar, d'una banda, els cartells dissenyats en una localitat catalana anomenada **Sant Sadurní d'Anoia** i, per l'altra banda, les festes tradicionals d'aquest poble.

A partir d'un **encàrrec real**, l'objectiu final del projecte és elaborar **set nous cartells**, cadascun inspirat en un estil de disseny gràfic històric diferent, que anunciïn les properes festes tradicionals d'aquesta localitat per al què resta de l'any 2024 i per al 2025.

Paraules clau: publicitat, cartells, disseny gràfic, festes tradicionals, Catalunya

Abstract

This is a **Final Degree Project** focused on how the graphic design of posters has evolved throughout history and how it has been influenced by artistic trends.

In addition, this research has been extrapolated from the global to the local vision, using it to analyze, on the one hand, the posters designed in a Catalan town called **Sant Sadurní d'Anoia** and, on the other hand, the traditional festivals of this village.

Based on a **real commission**, the final goal of the project is to produce **seven new posters**, each one of them inspired by a different historical graphic design style, to announce the upcoming traditional festivals of this town for the rest of the year 2024 and by 2025.

Keywords: advertising, posters, graphic design, traditional festivities, Catalonia

*El disseny és simple,
per això és tan complicat.*

Paul Rand

Índex

1. Introducció	6	7.3. Cartell núm. 3: Cavalcada de Reis	54
2. Definició	7	7.3.1. Característiques principals de l'estil de la Bauhaus	55
3. Objectius	9	7.3.2. Moodboard	57
4. Metodologia	10	7.3.3. Esbós	58
5. Planificació	11	7.3.4. Procés	59
6. Investigació	13	7.4. Cartell núm. 4: Carnaval	62
6.1. Sant Sadurní d'Anoia i les festes tradicionals	14	7.4.1. Característiques principals de l'estil Art Déco	63
6.2. La història del cartellisme a la vila	21	7.4.2. Moodboard	65
6.3. La història del cartellisme al món	26	7.4.3. Esbós	66
6.4. Les últimes tendències en el cartellisme	31	7.4.4. Procés	67
7. Desenvolupament	36	7.5. Cartell núm. 5: Sant Jordi	71
7.1. Cartell núm. 1: Fires i Festes	37	7.5.1. Característiques principals de l'estil constructivista rus	72
7.1.1. Característiques principals de l'estil postimpressionista de Toulouse-Lautrec	38	7.5.2. Moodboard	74
7.1.2. Moodboard	40	7.5.3. Esbós	75
7.1.3. Esbós	41	7.5.4. Procés	76
7.1.4. Procés	42	7.6. Cartell núm. 6: Barris	83
7.2. Cartell núm. 2: Festa Major	45	7.6.1. Característiques principals de l'estil americà dels anys 50-60	84
7.2.1. Característiques principals de l'estil modernista d'Alphonse Mucha	46	7.6.2. Moodboard	86
7.2.2. Moodboard	48	7.6.3. Esbós	87
7.2.3. Esbós	49	7.6.4. Procés	88
7.2.4. Procés	50		

7.7. Cartell núm. 7: Revetlla de Sant Joan	93
7.7.1. Característiques principals de l'estil psicodèlic dels anys 60-70	94
7.7.2. Moodboard	96
7.7.3. Esbós	97
7.7.4. Procés	98
8. Conclusions	101
8.7.1. Reflexió	102
8.7.2. Conclusió	104
9. Annexes	106
10. Referències	112

Introducció

Teniu a les vostres mans un **Treball de Final de Grau** que parteix d'un encàrrec real, cosa que fa créixer el repte que suposa encarar un projecte com aquest.

Com bé descriu el títol *Les festes d'un poble a través del cartellisme*, aquest encàrrec realitzat per l'**Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia**, ha consistit en l'elaboració de **set cartells** per tal de convidar tant a vilatans com a forasters a gaudir de les festes populars i tradicionals que es celebren cada any en aquesta població.

Aquest encàrrec ens servirà per reunir diferents esferes temporals en un mateix treball:

- **La de les tradicions històriques catalanes d'un poble de la província de Barcelona.**
- **El repàs de la història del cartellisme d'aquesta vila.**
- **El repàs de la història del cartellisme internacional.**
- **El procés d'actualització d'aquest passat artístic tot adaptant l'estil d'aquests cartells a un estil contemporani marcat per les tècniques digitals i les adaptacions d'aquests a les xarxes socials.**

Definició

Estem davant d'un encàrrec que ha de veure la llum durant el període comprès entre la **tardor d'aquest 2024 i l'estiu del proper 2025**.

El conjunt de cartells seran dissenyats en format **DINA3** i englobaran les següents festes tradicionals i els següents períodes artístics tot emulant un viatge històric a través de l'art del cartellisme a mesura que transcorrerà l'any:

1. **Fires i Festes (setembre): cartell inspirat en el Postimpressionisme (Toulouse-Lautrec).**
2. **Festa Major (novembre): cartell inspirat en el Modernisme (Alphonse Mucha).**
3. **Reis (gener): cartell inspirat en la geometria de la Bauhaus.**
4. **Carnaval (febrer): cartell inspirat en l'Art Decó.**
5. **Sant Jordi (abril): cartell inspirat en el collage constructivista.**
6. **Festes dels Barris (maig): cartell inspirat en la impressió òfset i l'estil americà dels anys 50-60.**
7. **Sant Joan (juny): cartell inspirat en la psicodèlia dels anys 60-70.**

1. A dalt, un cartellista de cinema, l'espanyol **Jano**, treballant al seu estudi l'any 1957.
2. A sota, un **cartell actual** (2022) que imita l'estil dels anys 50 i 60.

Per cada cartell, realitzaré una breu investigació explicant per una banda, la festa tradicional que representa i quina és la principal simbologia que té a la vila.

També explicaré com he enllaçat el cartell dissenyat amb un estil concret de la història del cartellisme, ja sigui pel que fa a la paleta cromàtica, l'estil gràfic, la tipografia, la composició, les figures principals que hi apareixen, etc.

Posteriorment al disseny dels cartells en versió imprimible, aquests els transformaré a un model adaptat per ser reproduït digitalment seguint les proporcions **1:1, 3:4 i 16:9**.

Amb aquest encàrrec ens dirigim a un **públic molt obert** pel que fa a edats i gèneres, però principalment ens enfoquem a persones residents a Catalunya i, en concret, als habitants de Sant Sadurní d'Anoia i poblacions veïnes.

Objectius

Des del punt de vista acadèmic, la tipologia de projecte s'emmarca dins de la **tipologia de treball professionalitzador** amb cert component de creació artística.

El principal objectiu que té la creació de l'artefacte de disseny és la intenció d'**informar i comunicar**. Es tracta d'animar a qui visualitzi els cartells a participar i gaudir de les festes, sempre contextualitzant-les en els dies i el lloc on es celebraran. En certa manera, volem **vendre la marca "Sant Sadurní"** al visitant, per això cal que els cartells siguin **estèticament atractius i comunicar l'essència i iconografia del poble**.

Ha de despertar la **curiositat** d'aquell qui visualitza el cartell, ha de ser **emotiu i cridaner**, comunicant **felicitat i alegria** perquè... Venen festes!

El fet que els cartells tinguin certa inspiració en diferents etapes artístiques de la història és un punt addicional que afegeix a l'encàrrec certa intenció **pedagògica i investigadora**, malgrat que aquesta intenció és, a priori, totalment secundària.

Metodologia

Partint de la investigació prèvia, la metodologia serà sempre la mateixa: l'elaboració d'un tauler de concepte (**conceptboard o moodboard**) i d'un primer esbós a mida reduïda on l'**Antropologia aplicada al disseny** serà una matèria a tenir en compte.

A partir de l'esbós, passaré a treballar la idea en el format final DIN A3 realitzant una il·lustració o retoc fotogràfic, o una combinació d'ambdues tècniques mitjançant els programes d'edició **Adobe Illustrator** o **Adobe Photoshop**. El recolzament gràfic a partir de bancs d'imatges m'ajudaran a completar la imatge final del cartell.

La maquetació junt amb la inclusió de la tipografia la faré amb **Adobe In Design**, programa amb el qual m'hi sento més còmoda per fer les composicions. Assignatures tractades al Grau com són la de **Taller de forma i composició** i la de **Taller de color** seran importants en aquesta part del projecte.

Un cop el cartell estigui acabat, faré l'adaptació als tres altres formats digitals, passant de l'entorn de color CMYK a l'entorn RGB i aplicant tot allò après a l'assignatura de **Producció gràfica i Producció i publicació digital**.

Com que la solució al problema ja ve donada pel mateix client, és a dir, el problema o pregunta que se'ns formula és: *Com comunicar als vilatans que venen festes?*, la clàssica metodologia del **Design Thinking**, ens servirà per desenvolupar la nostra solució específica que és la creació dels cartells.

Planificació

La meua planificació es basa en dedicar **4 hores diàries durant 5 dies a la setmana** al projecte, és a dir, un total de **20 hores setmanals**. Per tant, he calculat que d'aquí al **17 de juny**, que és quan cal fer l'entrega final, puc dedicar-hi un total de **276 hores**.

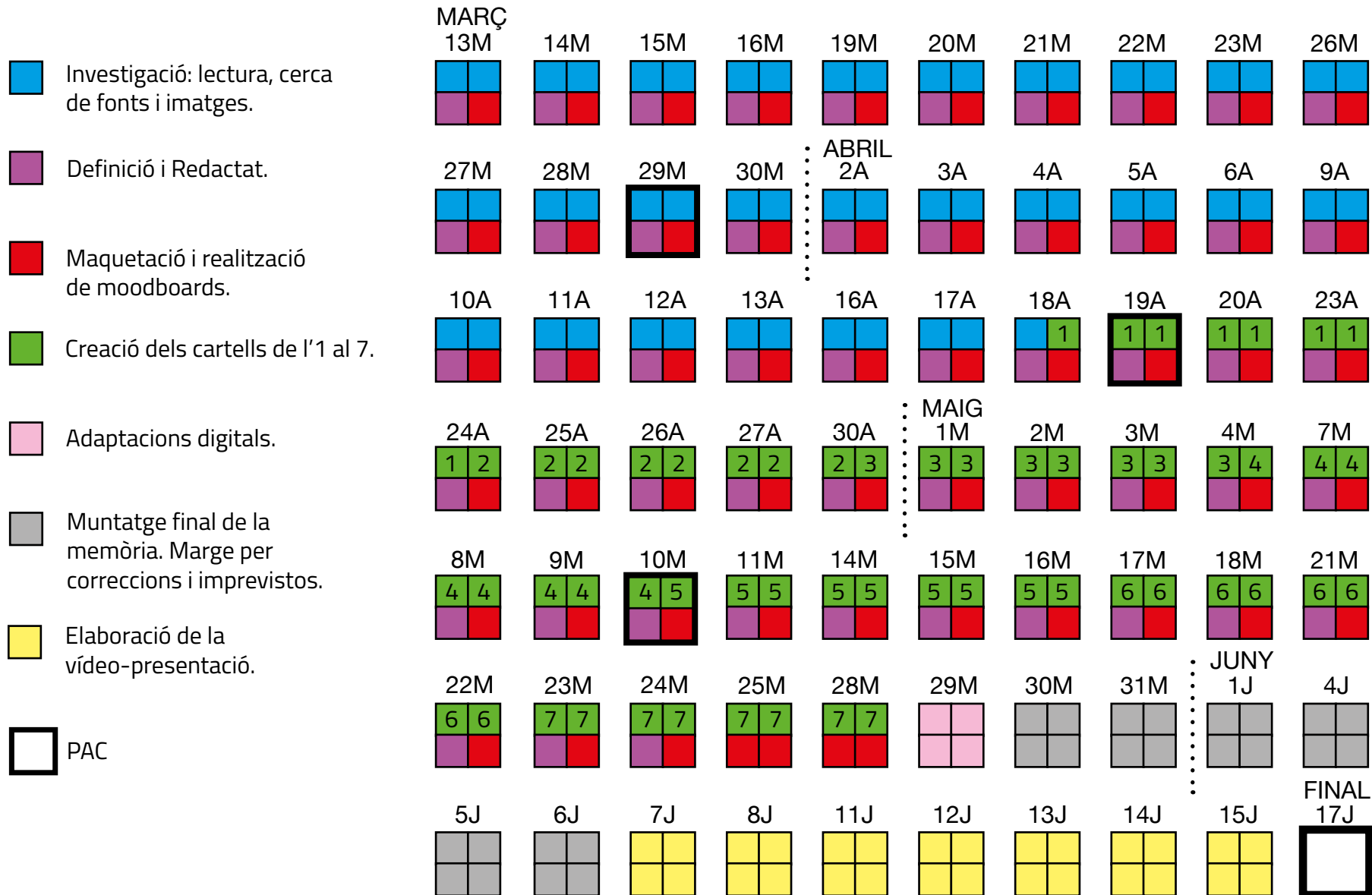
Tot adaptant el procés de disseny que proposen **Ambroise i Harris** (2010) en el seu mètode de disseny de **vuit passos**: definició i brífing, investigació, anàlisi, ideació, prototipatge, selecció, desenvolupament i art final, avaluació i aprenentatge; el mètode que jo utilitzaré tindrà **sis fases** (veure la pàgina següent).

Aquesta planificació l'he fet utilitzant el **retrotiming** partint que aproximadament necessitaré una setmana per elaborar la vídeo-presentació del projecte.

Vaig fer la prova de dissenyar un dels cartells, i vaig concloure que necessitaria un **mínim de 8 hores** per dissenyar-lo. Centrant-me en això, vaig repartir el temps restant per les altres tasques.

En un primer moment vaig fer servir la plataforma en línia **Trello** i l'aplicació associada **Team Gantt** per tal de crear un **Diagrama de Gantt**, però aquesta planificació i la meua falta de destresa en aquests entorns no satisfieia les meves necessitats.

Penso que aquestes són plataformes pensades per treballar col·laborativament junt amb equips més grans, però al treballar sola, vaig idear el meu propi "planning" detallat per hores que podeu veure a la pàgina següent.

Investigació

Sant Sadurní d'Anoia i les festes tradicionals

Sant Sadurní d'Anoia és un municipi de la comarca de l'**Alt Penedès**. El poble, està situat al fons d'una vall dominada per les muntanyes i el castell de Subirats, baronia a la qual va pertànyer fins a l'any 1764, any en el qual se n'independitzà.¹

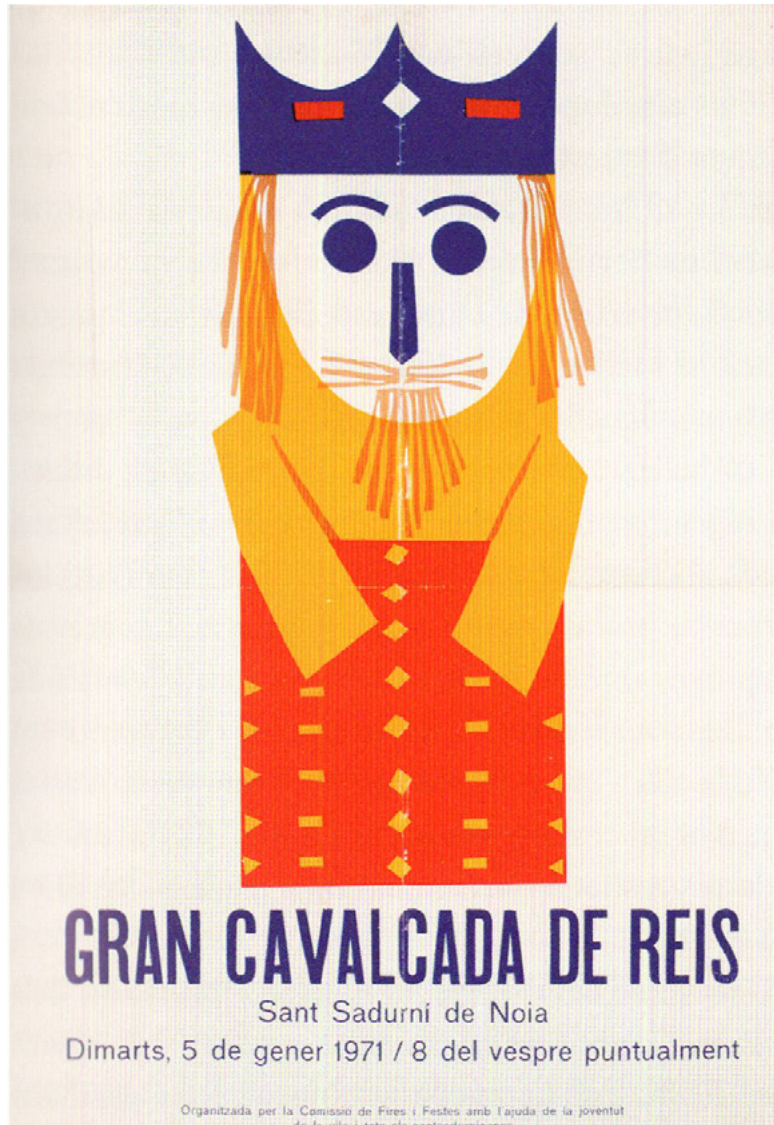
El nom del poble prové de l'antropònim llatí *Saturninus*, diminutiu de *Saturnus*, referent al déu Saturn. El **bisbe i màrtir cristià** del mateix nom n'és el patró. Per altra banda, el tercer substantiu del topònim, "Anoia", l'adopta del riu Anoia que passa a tocar del poble, mot que a la vegada, també prové del llatí: "*amnucula*", que vol dir rierol.²

Com a tota la regió del Penedès, Sant Sadurní d'Anoia està marcat pel **cultiu de la vinya** i la **producció de vi i cava**, per tant, una de les principals festes són les **Fires i Festes** que es celebren al setembre, època de la verema. Diem que són les principals festes perquè són unes de les més antigues del poble, junt amb les festes dels **Barris**, que se celebren per Corpus. De fet, les Fires i Festes són molt més celebrades que no pas la **Festa Major**, que cau al novembre.

Hi ha una altra festa relacionada amb el cava que actualment té molta importància econòmica a la vila: és l'anomenat **Cavatast** o, com s'havia dit anteriorment, Setmana del Cava, tot i que aquesta festa és de més recent creació i no forma part de l'encàrrec en el qual es centra aquest treball.

Pel que fa a les altres festes, no tenen cap particularitat destacable, i són les mateixes que es celebren al territori català. Vegem-les amb una mica més de detall a continuació.

3. Cartell de 1971. Font: Varias, una impremta d'etiqueta. Pàg. 105.

Fires i Festes, 6, 7 i 8 de setembre:

Conegudes com a "fires", l'origen de la festa prové del mercat de productes agrícoles i ramaders que es feia just abans de la verema. De mica en mica, aquesta fira agrícola original va anar complementant-se amb atraccions i activitats lúdiques per tal de distreure els assistents.

Herència d'aquelles fires tradicionals n'és la cercavila de cavalls que avui dia encara es celebra, tot i que en els últims anys les entitats locals han pres el protagonisme dels actes principals de la festa, en detriment de les activitats més ancestrals.

Actualment, l'acte central de les Fires és la **Festa de la Fil·loxera**, seguit del correfoc de la colla de diables **Se M'n Refum**.³

Festa Major, 29 de novembre:

La Festa Major de Sant Sadurní ha quedat tradicionalment deslluïda per les dates en les quals es celebra. Primerament, pel fred que sol fer a finals del mes de novembre (tot i que això ara estigui canviant arran del canvi climàtic); i segon, per què la indústria del cava viu un període de molta activitat preparant la campanya nadalenca.

La **missa solemne** en honor al patró, Sant Sadurní, i l'actuació de la colla de diables del poble llegint els "**versots**", que són uns versos satírics que ironitzen sobre diverses casuístiques de la vila, són dos dels actes principals.

Una altra activitat típica de la Festa Major és la **Cercavila** amb els gegants i els gegantons, als que fa uns anys s'hi han afegit diferents balls folklòrics com el ball de gitanes i els bastoners.⁴

4. Cartell de 1910. Font: Centre d'Estudis Sadurninencs.

Cavalcada de Reis, 5 de gener:

Dies abans de la cavalcada, hi ha la **recollida de cartes** dels infants, que tradicionalment es celebra a l'església del poble. A la població no existeix cap patge o figura especial que reculli les cartes, ni tampoc es fan servir els típics fanalets que els nens porten per guiar a ses majestats durant la cavalcada.

Les carrosses dels reis són arrossegades per **tractors**, tot i que antigament també s'havia fet ús de cavalls. De totes maneres, la tradició de fer cavalcades tampoc és tan antiga a la península: la primera va ser a Alcoi el 1885; i al Principat, a Igualada el 1895.⁵

Carnaval (febrer o març):

Sobre aquesta festa, la Viquipèdia ens diu:

*"En la vella societat rural, fortament estructurada pel cristianisme, el temps de carnestoltes ofería mascarades rituals d'arrel pagana i un lapse de permissivitat que s'oposava a la repressió dels instints i la severa formalitat litúrgica de la Quaresma. Actualment, el carnaval s'ha convertit en una festa popular de caràcter lúdic al voltant del rei Carnestoltes."*⁶

A Sant Sadurní el més tradicional és comprar la **botifarra d'ou** o la **coca de llardons** per **Dijous Gras**. Des de fa uns anys es celebra amb més o menys èxit una rua de carrosses pel centre del poble.

Sant Jordi, 23 d'abril:

Malgrat que actualment hi ha poques llibreries a la vila, la plaça de l'Ajuntament i els seus carrers adjacents queden ben plens de

5. Cartell de 1941. Font: Centre d'Estudis Sadurninencs.

parades de llibres, roses i entitats del poble. També es celebra algun concurs literari, recuperant els antics **Jocs Florals**.

Fent ús de la investigació antropològica descobrim que aquesta festa és un conglomerat de fets històrics:

“La festa de Sant Jordi se celebra el 23 d’abril, dia en què va morir el cavaller Jordi l’any 303. El sant, que restava sota les ordres de l’emperador Dioclecià, es va negar a seguir l’ordre de perseguir els cristians, per la qual cosa va ser martiritzat i decapitat. Molt aviat el començaren a venerar com a màrtir i de seguida aparegueren històries fantàstiques lligades a la seva figura. (...) Al Principat va començar a generalitzar-se la festa de Sant Jordi cap a l’any 1427 i des de l’any 1456 és el patró oficial de Catalunya.”⁷

Per altra banda, sobre **el costum de regalar roses** se’ns diu:

“Al segle XV ja es feia a Barcelona una fira de roses amb motiu de Sant Jordi. Hi acudien sobretot nuvis, promesos i matrimonis joves, i això fa pensar que el costum de regalar una rosa té l’origen en aquesta festa.”⁸

Festes dels Barris (maig o juny):

Les festes dels Barris tenen lloc durant set dies seguits i el seu origen és la festivitat del **Corpus Christi**. Cada un d’aquests dies és la festa d’un barri diferent seguint sempre el mateix ordre: **Ajuntament, Sant Antoni, Montserrat, Església, Diputació, Cavallers i Raval**. Anys més tard de l’inici d’aquesta festa i, a causa del creixement de la població, s’hi afegiren dos barris més que celebren les seves respectives festes, tot i que ho fan a

6. Cartell de 2021. Font: Ajuntament de Sant Sadurn d'Anoia.

l'estiu i de forma independent. Aquests dos barris són, el **barri Sant Llorenç** i el **barri Vilarnau**.

Els set barris originals segueixen **un mateix esquema festiu**: tronada d'inici a les 2 del migdia, xocolatada popular i espectacle infantil a les 5 de la tarda, ballada de sardanes a les 8 del vespre, castell de focs a les 10 de la nit i final de festa amb música. L'endemà, toca anar ben mudat al **rengle**, que és una processó dels veïns pel mig dels carrers acompanyats d'una orquestra i la celebració d'una cerimònia religiosa i un petit refrigeri posterior.

Alguns dels barris destaquen per algun **esdeveniment singular**: el de l'Ajuntament es distingeix pel rengle dels Confits o de la Canalla, on hi desfilen tots els nens de les escoles ben mudats i reben un tall de coca i una paperina de confits cada un; el del barri Sant Antoni destaca per la seva carrossa, el del barri de l'Església per la catifa de flors i el del barri Diputació per la seva falla.

En moltes cases, la nit del barri, es munten festes particulars on es convida a familiars, amics i coneguts a prendre un tall de coca i una copa de cava.

Cada barri disposa dels seus **administradors** que s'encarreguen d'anar a sol·licitar una donació econòmica casa per casa per tal de finançar la festa. Aquests administradors (tradicionalment les dones) són les encarregades de repartir la coca típica de forner al final de la missa del rengle. Pel que fa a la indumentària, els homes vesteixen tratge amb un clavell a la solapa i porten bastó, que el faran servir per fer un túnel per on passaran les

7. Cartell de 2018. Font: Ajuntament de Sant Sadurn d'Anoia.

dones i els nens en entrar i sortir de missa; i pel que fa a les dones casades cal que portin mantellina negra. Només les administradores portaran una mantellina blanca. També és típica la **Música del Rengle**, la **cançó de la Capvuitada de Corpus**, i el **Ball de la Mantellina**.⁹

Sant Joan, 23 de juny:

Ancestralment, la nit de Sant Joan és la celebració del **solstici d'estiu** o del dia de més hores de sol. Per tant, és una festa relacionada amb el foc i la llum. És per això que el símbol central és l'encesa de fogueres on tradicionalment es cremaven mobles vells i tot allò que ja no servia.

Actualment, a Sant Sadurní, la revetlla es celebra sense cap particularitat: es sopa amb familiars i amics, es menja la típica **coca de Sant Joan** i es llencen **petards**. L'encesa de **fogueres** ha anat quedant reduïda a la mínima expressió, tot i que els últims anys la **flama del Canigó** arriba a la nostra vila per encendre una foguera que se sol fer al parc de la bòbila.

El costum de distribuir la **flama del Canigó** des d'aquest indret fins a diferents pobles de Catalunya s'inicia cap als anys 60 i parteix de l'antiga tradició que es dona a diferents indrets del nord de Catalunya de baixar de les muntanyes amb falles enceses.¹⁰

Tradicionalment, aquesta nit també se l'ha relacionat amb una **nit màgica** on es fan rituals purificadors i on es diu que saltar la foguera porta bona sort.

Diversos elements festius de Sant Sadurní. Diverses fonts (veure referències 8-13).

La història del cartellisme a la vila

L'art del cartellisme al poble de Sant Sadurní, destaca sobretot per la **necessitat** de les empreses de cava de publicitar-se. És aquí on podem trobar mostres de l'evolució històrica del cartellisme mundial aplicades a petita escala.

Una de les principals empreses que va destacar en utilitzar l'art del cartellisme i recórrer a grans artistes va ser la marca **Codorníu**, que té alguns dels seus cartells publicitaris dissenyats pel mateix **Ramon Casas (1866-1932)**, entre d'altres artistes. Tot i així, altres empreses del sector, algunes d'elles més modestes, també tenen exemples de cartells molt notables.

A l'assaig de **Lluís Eroles Benabarre** del 1994, titulat **Cartells i publicitat del cava, 1898-1936**, l'autor ens recalca que el Modernisme i el Noucentisme són els estils que més van marcar aquests tipus de cartells. A més, ens fa una important puntualització en el seu treball d'investigació:

"(...) podríem dir que el cartell modernista, per posar un exemple, transmetia d'entrada, i com a objectiu principal, un concepte d'art i de gust refinat, i també un sentiment d'interiorisme i afecció gràcies a unes imatges que contagiaven una sensibilitat poc palesada fins aleshores; precisament per això el cartell aconseguia un impacte general.

Contràriament, les característiques dels anuncis de disseny gràfic eren unes altres.

El disseny no perseguia el lucre de l'art. Perseguia el llenguatge de l'inconscient, com a forma d'incidir en l'ànim del lector, i

14. Cartell realitzat per **Antoni Badia**. Litografia. 1928. Font: Barcelona, publicitat i Ephemera 1850-1950.

cercava també, de retruc, mitjançant l'acudit enginyós o bé la mateixa grafia de la imatge, el ressò d'un boca a boca que escampés, també inconscientment, el rerefons de l'anunci. És a dir, la cosa o producte anunciat. És així com la teoria freudiana es projectava en el camp publicitari, multiplicant-ne els efectes perseguits.”¹

Pel que fa als cartells destinats a anunciar les festivitats del poble de Sant Sadurní, que és el tema que ens ocupa, cal dir que on trobem més dedicació a l'hora de presentar un bon cartell, és sense cap mena de dubte, en el disseny dels cartells de les **Fires i Festes** i també en els del **Cavatast**. Un cop més veiem com la importància recau en el **món del vi, la vinya i el cava**.

A les següents pàgines podem veure una mostra d'alguns dels cartells més rellevants.

Exemples de cartells dissenyats per publicitar la indústria del cava, principal font d'ingressos dels habitants de Sant Sadurní.

Estil Modernista:

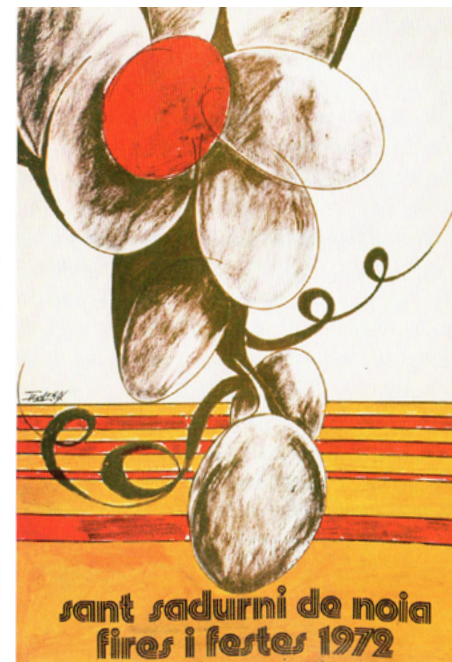
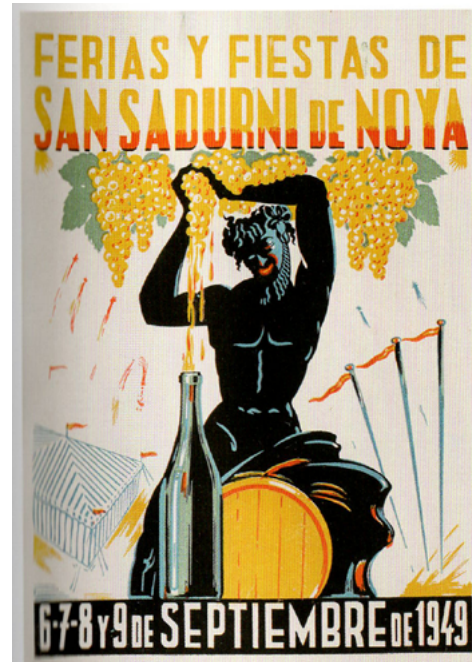
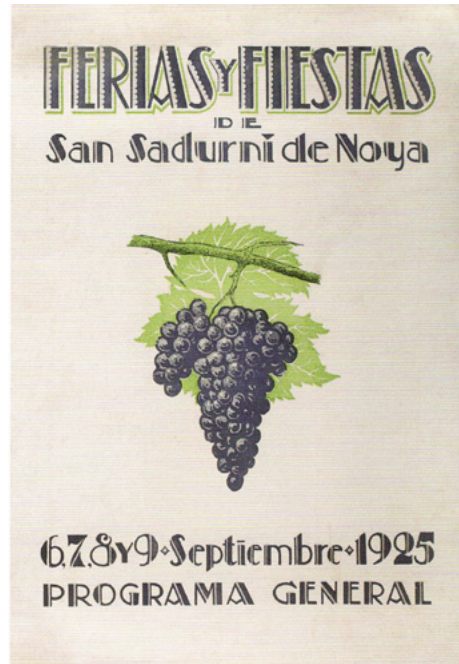
1. Francisco de Cidón. Litografia. 1898. Font: Barcelona, publicitat i Ephemera 1850-1950.
2. Josep Montanyà. 1923. Font: Pinterest, Recuerda Conmigo (Blogger).
4. Ramon Casas. Litografia. 1898. Font: Codorniu.

Estil Art Déco o anys 20:

3. Josep Alumà. Litografia. 1925. Font: Barcelona, publicitat i Ephemera 1850-1950.

Estil Bauhaus/ Escola Suïssa:

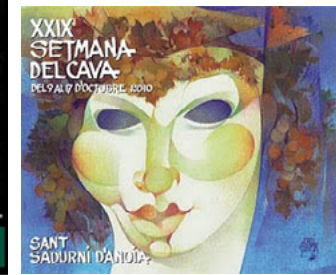
5. Enric Crous-Vidal. 1936. Font: Barcelona, publicitat i Ephemera 1850-1950. (Ref. 15-19)

Recull de cartells de les **Fires i Festes**, ordenats cronològicament, amb estils gràfics variats previs a l'aparició dels medis digitals. Podem veure com aquests també estan influenciats per les corrents gràfiques del moment. Diverses fonts (veure referències 20-27).

Cartelleria, relativament recent, de les primeres dos dècades dels anys 2000 dedicada a la **Setmana del Cava o Cavatast**. La primera edició d'aquesta festa va tenir lloc l'any 1982, i des de llavors artistes reconeguts com Agatha Ruiz de la Prada o Pilarín Bayés han col·laborat dissenyant els respectius cartells. Diverses fonts (veure referències 28-35).

La història del cartellisme al món

No sé si les pintures rupestres les podríem classificar com a cartells, però sí que podríem afirmar que el què entenem per cartell ha estat present entre nosaltres des de gairebé els inicis de la humanitat si considerem que un cartell és la combinació de tipografia i imatge realitzada amb l'objectiu comú d'informar.

Si consultem el diccionari de la **Reial Acadèmia Espanyola de la Llengua**, la definició de cartell és la següent:

"Lámina en que hay inscripciones o figuras y que se exhibe con fines informativos o publicitarios".

Per altra banda, al **Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans** hi diu:

"Full manuscrit o imprès col·locat en un lloc visible per a fer avinent alguna cosa al públic o amb fins publicitaris".

Basant-nos en aquestes definicions, podem afirmar que ja trobem cartells que combinen tipografia i imatge en època romana a Pompeia. Tot i així, **Miguel Frago**, director creatiu de l'estudi de disseny gràfic **12caracteres**, ens diu:

"No será hasta el año 1440, con la invención de la imprenta, cuando se den las condiciones necesarias para comenzar a producir carteles de un modo más parecido al que conocemos hoy en día: en papel!"¹

Per tant, l'aparició del cartell tal com el coneixem avui dia està estretament lligat a l'aparició de la **impremta**.

Però és amb la **revolució industrial**, amb la qual el cartell passa a esdevenir una solució a una necessitat comunicativa. La **litografia**

36. Jules Chéret (1836-1932), litografia, 1896. Font: Museu de Belles Arts de Bilbao.

és el mitjà d'impressió que permet que els cartells compleixin dues de les seves característiques funcionals principals: **que tinguin un format gran i que tinguin colors**. Què seria de les habilitats comunicatives d'un cartell si aquest fos petit i en blanc i negre? Segurament aquestes habilitats es veurien del tot reduïdes.

En l'art de la litografia trobem el primer nom destacat pel que fa al món del cartellisme:

*"El francès **Jules Chéret** se hace muy célebre por conseguir crear una amplísima gama de colores utilizando únicamente tres piedras litográficas; su manera de componer los elementos en los carteles son precursores de lo que conocemos hoy en día en materia de cartelería, en un equilibrio perfecto entre ilustración y tipografía, con varios niveles de lectura".²*

Posteriorment, **Henri de Toulouse-Lautrec** va perfeccionar la tècnica de Chéret, a la vegada que va ser influenciat pel Japonisme procedent de la difusió de les estampes Ukiyo-e provinents del Japó.

Les corrents artístiques evolucionen cap al **Modernisme** (anomenat Art Nouveau a França) dels quals un dels màxims exponents n'és **Alphonse Mucha** i les seves figures femenines combinades amb elements florals. Al nostre país, els cartells de **Ramon Casas** són icònics d'aquesta època.

Cal dir que dins l'estil Modernista també hi ha una variant caracteritzada per l'ús de la geometria decorativa exponents de la qual en són l'**Escola de Glasgow**, el **Secession Style** de Viena i les creacions del **Jugendstil** alemany.³

37. Adolphe Jean-Marie Mouron, "Cassandre" (1901-1968). Litografia. 1935. Font: Medium.com

A principis del segle XX, l'evolució del cartell passa per l'estil de **Leonetto Cappiello**, inscrit en l'Art Decó; i **Lucian Bernhard** i **Ludwig Holwein**. Aquests dos últims autors els trobem dins del moviment alemany **Plakatstil**, que es caracteritza pels colors plans, les tipografies contundents i la importància de la representació directa i sintètica del producte que publiciten.

També prenen importància en aquesta època els cartells de **propaganda bèl·lica** just al voltant de la Primera Guerra Mundial. D'aquest moment històric és el famós cartell de **J. M. Flagg** del **Tío Sam** que té l'objectiu de reclutar soldats cap als camps de batalla.

Després del sagnant conflicte, la societat queda immersa plenament en els bojos anys 20 i la corrent artística de l'**Art Decó**. Característiques dels cartells d'aquesta època són la utilització de formes geomètriques amb tipografies de pal sec. El dissenyador **Cassandre** és un dels màxims exponents d'aquest estil.

És en aquest moment quan s'inicia el pas del cartell com a obra d'art al cartell com a obra de disseny pròpiament dit.⁴ Així, el mateix **Cassandre** proclama al 1933:

"La pintura es un arte en sí mismo. El cartel es sólo un medio para un fin, un medio entre el comerciante y el público, algo así como el telégrafo".⁵

Junt amb l'**Art Decó**, marcat pel cubisme i el futurisme, comencen també a aparèixer el que s'anomenen les avantguardes artístiques que engloben diferents estils (i de les quals el cubisme i el futurisme en formen part).

38. Joost Schmidt (1893-1948), 1923. Font: Experimenta.es

L'escola alemanya **Bauhaus** fundada a Weimar marca tendència durant 15 anys (1918-1933) amb les seves **idees racionalistes** i és aquí on el disseny gràfic adquireix l'estatus de disciplina independent. Autors destacats d'aquesta escola en el camp del disseny gràfic són **Moholy Nagy** i **Joost Schmidt**, entre molts d'altres.

Des de la **Unió Soviètica** ens arriba una altra avantguarda, el **Constructivisme rus**, on la fotografia cobra protagonisme junt amb les figures geomètriques i les línies diagonals pronunciades. D'aquest estil podem destacar l'obra d'**Aleksander Ródchenko**. Altres exemples d'aquest corrent artístic els tenim en les obres d'**El Lissitzky** i **Valentina Stepanova**.

Amb l'inici de la Segona Guerra Mundial, el cartellisme es torna a posar al servei de la propaganda bèl·lica. Exponents d'aquesta època són els cartells de **J. Howard Miller**. La litografia comença a quedar relegada a un segon pla i la **impressió òfset** cobra importància.

Als anys 50, l'**escola suïssa** pren el comandament estilístic del cartellisme. En aquesta època, els cartells es caracteritzen pel minimalisme i la sobrietat, una gran destresa en la composició i l'ús de la tipografia com a element central. Dissenyadors com **Josef Müller-Brockmann**, **Armin Hofmann** o **Herbert Matter** són grans representants del cartellisme d'aquesta època.

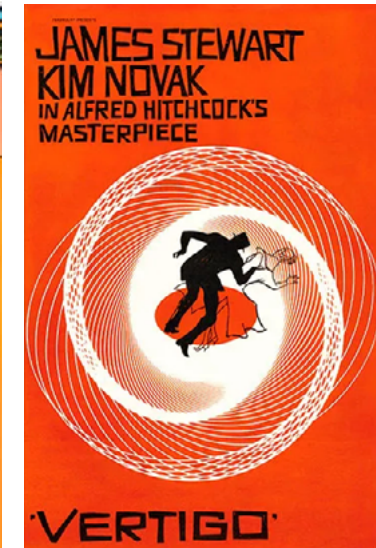
L'estil més destacat en la història més recent del cartellisme és el marcat per la **psicodèlia** dels anys 60 i 70. En contraposició a l'escola suïssa aquest estil està marcat per les línies sinuoses, les formes orgàniques, els colors llampants i els jocs òptics de l'**op-**

39. Wes Wilson (1937-2020). Cartell de festival musical. Òfset. 1967. Font: Etsy.com

art. Unes altres grans influències en aquests cartells són els corrents artístics del **Surrealisme** i el **Pop Art**. Algunes de les figures representatives d'aquest moment són **Milton Glaser, Saul Bass, Paul Rand, Heinz Edelman** i **Peter Max**, entre altres.

I fins aquí aquest breu repàs a la història del cartellisme vist, tot s'ha de dir, des del prisma de la nostra cultura occidental.

Cartells de Milton Glaser (1929-2020), 1975 (esquerra); i Saul Bass (1920-1996), 1958 (a dalt). Fonts: miltonglaser.com i revistagq.com, (ref. 40 i 41).

Les últimes tendències en el cartellisme

Les bases del disseny gràfic i, més concretament, les bases de la composició visual actual es segueixen regint per tot allò que l'**Escola de la Bauhaus**, la **Teoria de la percepció de la Gestalt** i les directrius de **Donis A. Dondis** van establir a la primera meitat del segle XX.

En aquest sentit, la professora i investigadora de disseny i comunicació de la UOC, **Gemma San Cornelio**, afirma:

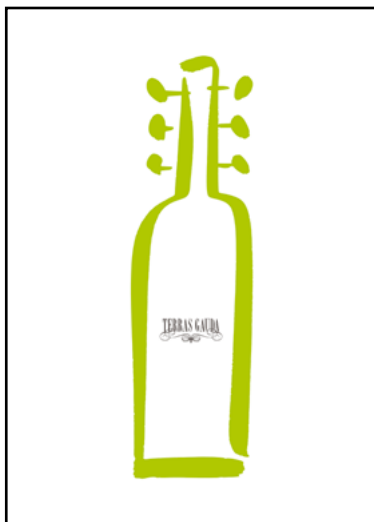
*"En realitat, és bastant destacable que, en matèria de forma i composició, s'ha publicat ben poc en els darrers anys i molts menys autors aborden la composició visual aplicada als mitjans digitals. Si bé la **neurociència** va avançant en identificar els patrons cognitius que regeixen la percepció, avui segueixen sent vàlids, en línies generals i sense entrar en dogmatismes, plantejaments del segle passat."*¹

Ara bé, en el món del disseny gràfic, hi ha un abans i un després en el moment en que es posen a la venda **els primers ordinadors personals** junt amb els primers programes d'autoedició. Tal com diu el dissenyador gràfic i docent en diferents centres universitaris, **Joan Morales Moras**:

*"Això permetia a les dissenyadores i dissenyadors controlar tot el procés de maquetació des de la seva taula sense haver d'esperar els serveis de fotomecànica"*²

La data clau en aquest moment històric és el llançament del primer ordinador **Macintosh l'any 1984**.³ A partir d'aquest moment, la gran majoria de cartells deixen d'estar fets amb tècniques i mitjans manuals i passen a estar dissenyats en **píxels i vectors**, cosa que marca el seu estil que queda totalment lligat a l'ús de

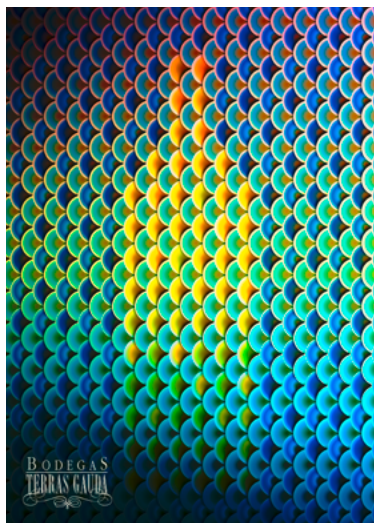
Minimalisme

Ús de doodles

Patrons i gradients

Aire retro

certs programaris com són **Pagemaker, QuarkXpress, Freehand, Corel Draw** i el paquet de la casa **Adobe** (especialment els programes **Photoshop, Illustrator** i **In Design**).

D'aquesta manera, **Morales Moras** descriu l'estil dels últims temps:

*"En les últimes dècades, s'ha propiciat una mena de **neoelecticisme** en el qual conviuen estils diferents, que oscil·len entre la claredat i l'ordre compositiu i la vitalitat de l'experimentació plàstica."*⁴

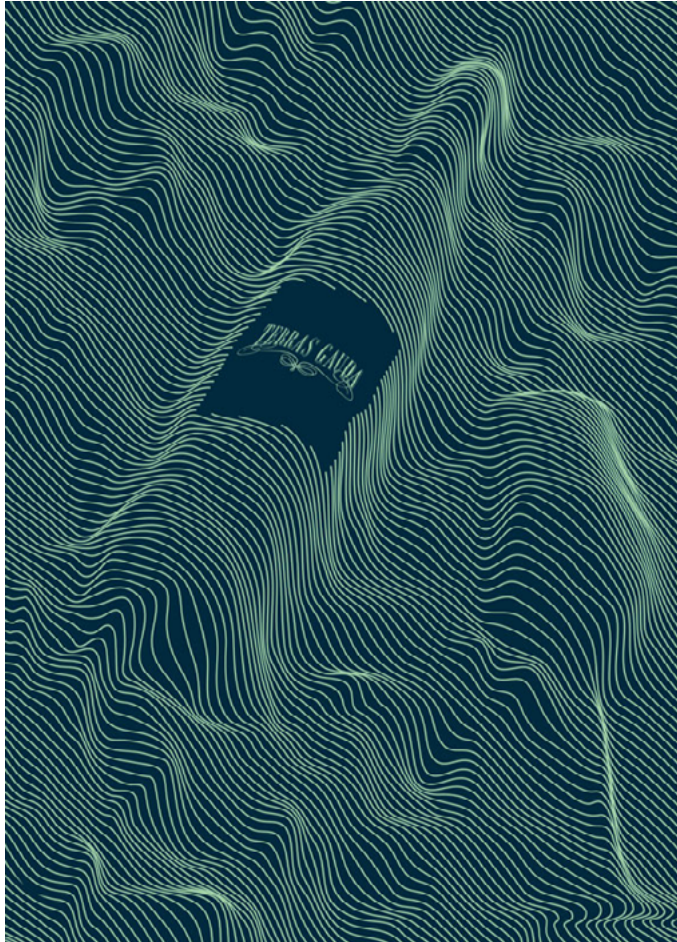
Per la meua part, haig de dir que, evidentment, els cartells que dissenyaré en aquest projecte no s'escapen pas d'aquest moment històric present marcat per les tècniques digitals; malgrat que, cronològicament parlant, siguin cartells inspirats en estils previs als actuals.

Seguint amb el que ens diu **Morales Moras**, un bon consell en l'època present a l'hora de dissenyar és tenir en compte que:

*"Els suports per als quals cal dissenyar canvien amb rapidesa i, per tant, els professionals de la comunicació gràfica han d'adquirir una flexibilitat, una versatilitat i una visió estratègica global que els permeti adaptar-se a aquests canvis."*⁵

Pel que fa a l'**última dècada**, poca cosa més podem afegir, ja que encara ens és massa propera per poder-la mirar amb la distància suficient i fer-ne una anàlisi estilística acurada.

Però sí que podem analitzar les tendències que es preveuen en un futur imminent ajudats per pàgines especialitzades en el món del disseny com ho és, per exemple, la pàgina web **Medium**.⁶

En la pàgina anterior i aquesta: obres presentades a la **Biennial Internacional de Cartellisme de Terras Gaudas** (Galícia), dins del **concurso Francisco Mantecón de l'any 2019**, on podem veure algunes de les tendències més actuals. (ref. 42-46).
L'obra de sobre d'aquestes línies correspon a l'any 2017.
Agència **United By**, Portugal. Font: franciscomantecon.com

Aquesta pàgina ens diu que les tendències de disseny per aquest any **2024** es poden resumir en:

- **Minimalisme.**
- **Ús de "doodles" o petites il·lustracions informals dibuixades a mà o que imiten el traç manual.**
- **Ús de colors que es fonen en gradients.**
- **Ús de patrons.**
- **Ús d'un imaginari retro amb la incorporació del píxel art.**

Per altra banda, les **paraules clau** per les noves tendències en disseny, si les busquem al cercador de Google, són: **il·lustració, geometria, art abstracte, Intel·ligència Artificial, minimalisme, tipografia, aire retro, inclusivitat i surrealisme.**

No vull passar per alt de ressenyar, encara que sigui molt breument, una innovació tècnica aplicada en el disseny del cartellisme actual, que és la introducció del **cartell digital** o **digital signage**. Aquest model de publicitat també és conegut per les seves sigles en anglès **DOOH (Digital Out Of Home)**, i està formada per cartells que no són estàtics sinó que contenen animacions i vídeo, i s'exhibeixen en formats grans per ser vistos a l'exterior, en llocs públics per on transiten multitud de vianants.

Segons **ChatGpt**, aquest tipus de publicitat no seria tant nova ja que ens indica que va néixer cap a l'any 2000⁷, però els articles que en parlen trobats als motors de cerca han estat escrits al voltant de la **primera dècada del nou segle**.

Diverses mostres de publicitat Digital Out Of Home (DOOH): a la primera fotografia veiem la saturació visual a la qual ha arribat avui en dia la publicitat. A baix a l'esquerra, una **publicitat dinàmica** vista des de l'interior del metro de Madrid. A baix a la dreta, publicitat en **tres dimensions** al barri de Shinjuku, a Tòquio.

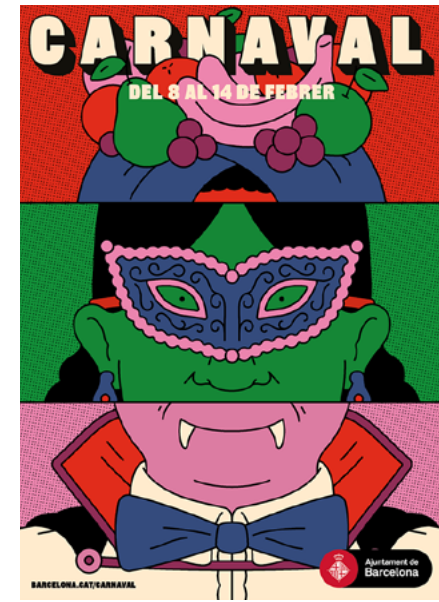
Fonts: referències 47-49.

El director de màrketing i llicenciat en periodisme, publicitat i relacions públiques, **David López Aranda**, diu sobre el **DOOH**:

*"(...) Éste se vislumbra como uno de los sistemas publicitarios y herramientas de marketing destinadas a tener un protagonismo especial en el futuro por su flexibilidad, su capacidad de influir en el momento de la compra y su coste, relativamente bajo respecto a otros medios publicitarios. (...) Estas pantallas permiten a los planificadores poder cambiar de mensajes, desde la oficina sin necesidad de desplazamiento físico para colocar las nuevas creatividades, según zonas o según horas del día en las que se dé el hecho que cambien de perfiles de públicos."*⁸

De fet, aquest tipus de publicitat, vol intentar escapar de la saturació visual que és víctima l'espectador dels mitjans de comunicació tradicionals, captant l'atenció d'aquest en moments com els viatges en metro, on es fa quasi bé inevitable no veure un anunci animat digitalment que es reproduïx en totes les finestres del comboi. D'aquest tipus de publicitat digital dins del metro en diuen **publicitat dinàmica** ja que el moviment del tren fa que s'activen tot de panells amb llums led i es creï l'efecte animat.

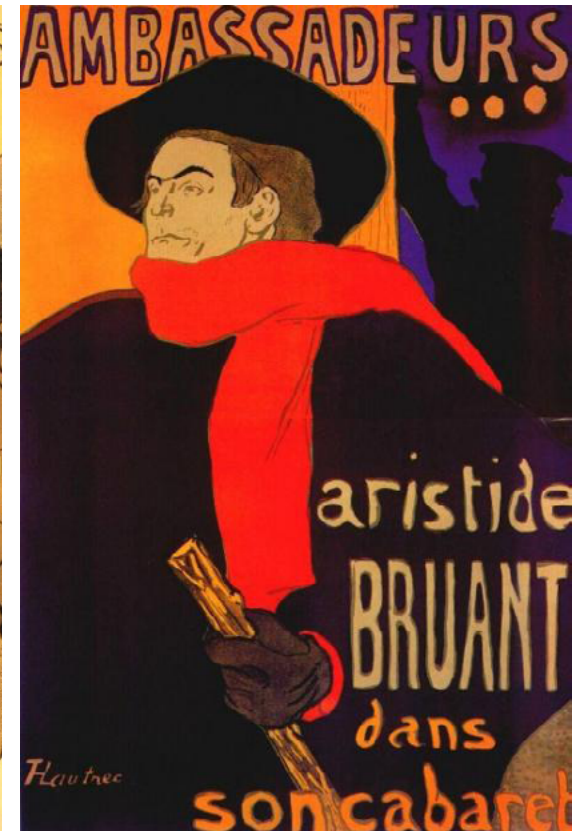
Per acabar, faré menció també de l'espectacularitat de la publicitat en **tres dimensions** i del fet que no tinc cap mena de dubte que l'ús de la **Intel·ligència Artificial** tindrà molt a dir en el futur més pròxim d'aquesta disciplina tan nova del disseny gràfic; però, en tot cas, això ja formarà part d'un altre treball.

Cartells recents (2019-2024) pertanyents a diferents festes de la ciutat de Barcelona. Veiem una clara tendència en l'ús de la il·lustració. Font: Ajuntament de Barcelona.

Desenvolupament

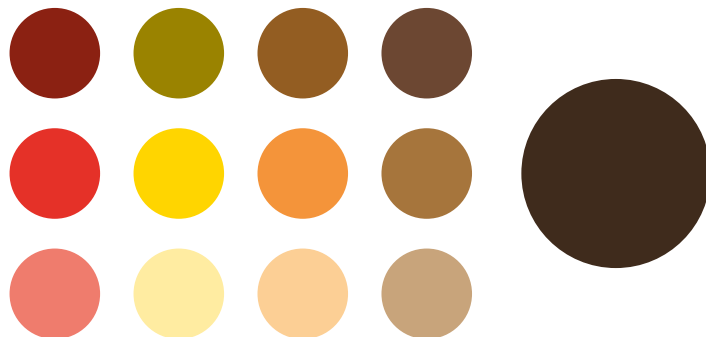
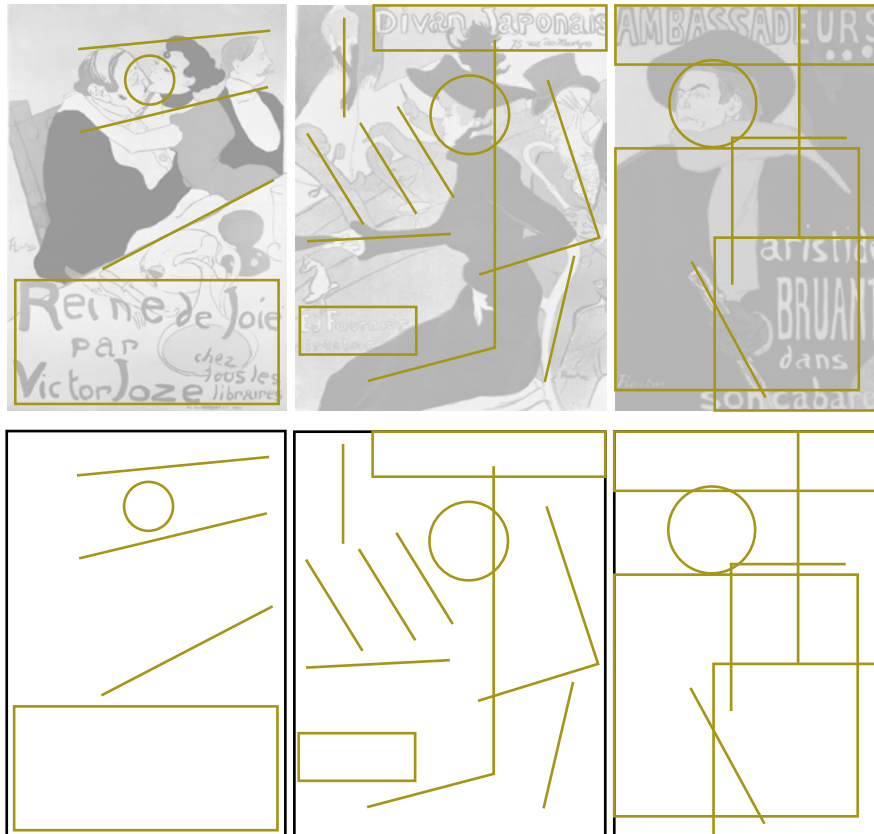
Cartell núm. 1: Fires i Festes

Ref. 57-59

Característiques principals de l'estil postimpressionista de Toulouse-Lautrec:

- Presència central (amb algunes excepcions) de la figura femenina.
- Àmplies zones buides d'ornaments.
- Fons llisos de colors brillants que retallen les siluetes.
- Formes senzilles i llises.
- Ús de la línia.

Composició:

Destaca per l'ús de línies diagonals i angles que guien l'ull cap als punts d'atenció del cartell (marcats amb el cercle, els quadrats i els rectangles).

Gamma cromàtica:

Ús d'una paleta de colors reduïda, amb alt contrast i força saturació. Tons càlids amb gran importància del negre. Els colors són plans, sense degradats.

Tipografia:

Tipografia manual de pal sec, de traços irregulars, amb predomini de la corba, que combina majúscules i minúscules.

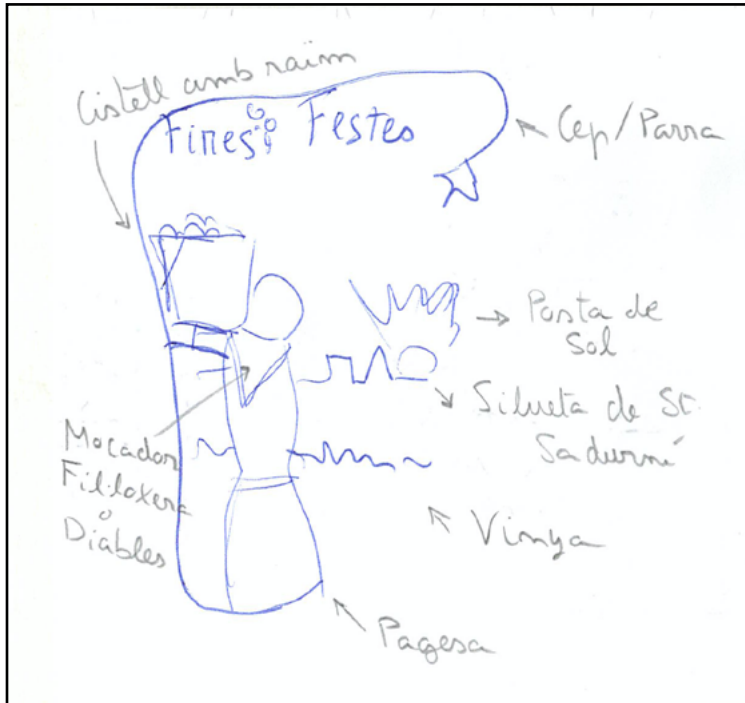
"Los diseños gráficos no deben ser concebidos como pinturas con elementos tipográficos agregados (...). Toulouse-Lautrec fue un excelente pintor, pero un pésimo tipógrafo." Paraules de **Gui Bonsiepe** a través d'**Enric Satué** a **El diseño gráfico**, pàg.105.

Moodboard

Esbós

Aquest cartell l'he plantejat partint d'una figura femenina central.

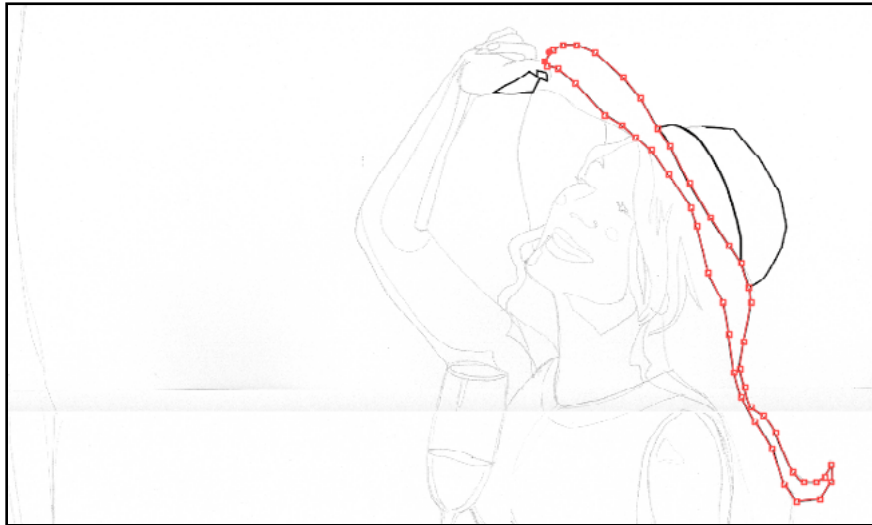

Partint d'una segona fotografia, l'he tractat amb **Photoshop** (traient-li el fons) i **Illustrator** (reduint-ne la gamma de colors). Posteriorment, l'he impresa en paper i he desenvolupat l'esbós final a llapis.

A dalt, podem veure el, primer esbós realitzat basat en una fotografia d'una dona collint raïms mentre mira la posta de sol.

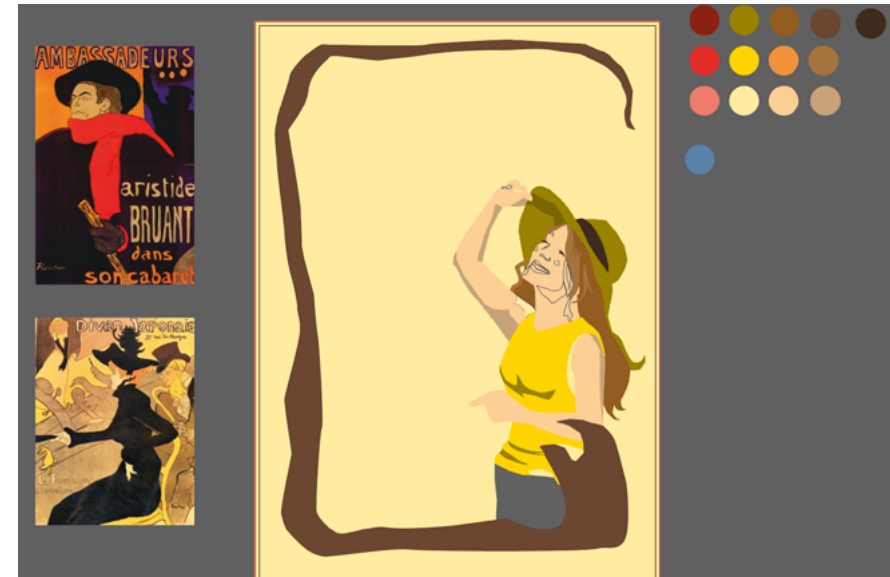
Procés

Un cop escanejat l'esbós, l'he traçat en **Illustrator**. Un cop traçades totes les formes, he seleccionat una paleta de colors afí a la paleta que utilitzava Toulouse-Lautrec en els seus cartells, que era una paleta de tons càlids bastant reduïda i de tons foscos.

L'autor sí que utilitzava la línia en les seves obres, però aquesta era força fina, així que he decidit representar les figures sense línia.

La idea d'enquadrar la composició amb un traç irregular i gruixut que simula el tronc d'una parra ve directament del quadre **Jane Avril, Jardin de Paris**.

Els colors de les Fires i Festes, podríem dir que són dos: **el groc de la fil·loxera i el vermell dels diables**, així que abans de seguir endavant, vaig voler fer una prova de color més atrevida, amb el fons vermell perquè hi hagués més paritat de representació entre les dues colles de la festa i no predominés el color groc. També vaig provar d'incloure-hi la línia a les figures. Finalment, vaig desestimar aquesta variant, i vaig tornar a la inicial, pintant de vermell fosc la cinta del barret en honor als diables.

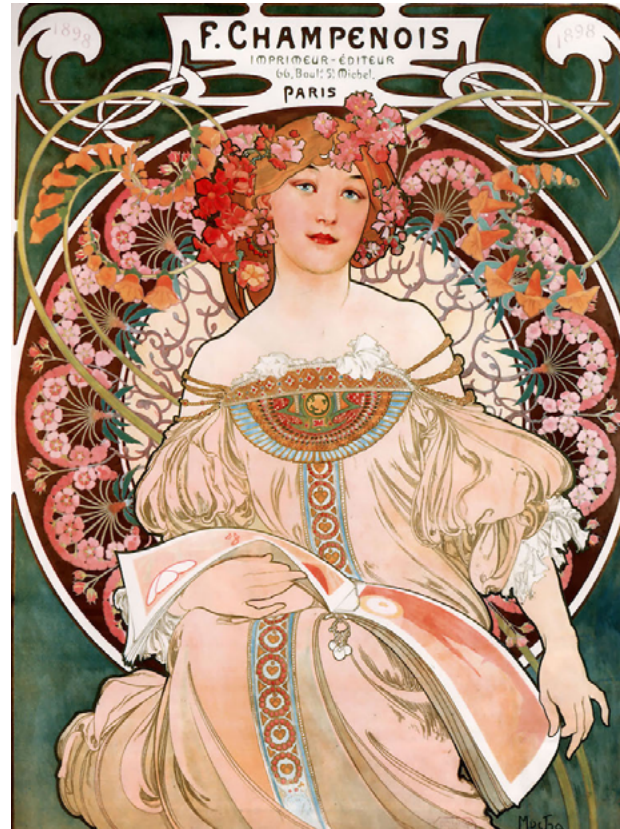
Per acabar de vestir la il·lustració, he utilitzat elements de repositori gràfic com són la copa, el fullatge, els raïms i els focs artificials, degudament manipulats en forma i color per ajustar-los a l'estil gràfic del cartell.

Com a acabats finals, vaig polir les formes anguloses dels vectors, vaig redibuixar la mà que subjecta la copa i vaig fer que la silueta del poble del fons fos més semblant a la de Sant Sadurn d'Anoia.

Finalment, cal dir que la tipografia utilitzada s'anomena **Grasshopper** i l'he escollida per estar a mig camí entre la simulació de les formes orgàniques de les branques dels ceps, amb cert caràcter festiu i també amb certs aires que recorden la tipografia de Lautrec i el Modernisme primerenc.

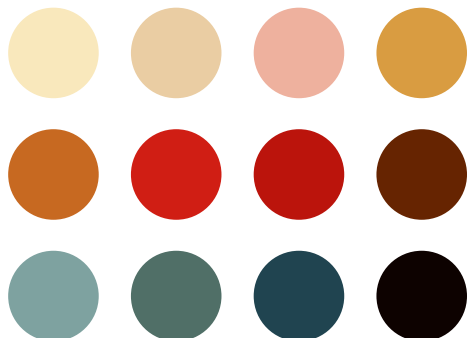
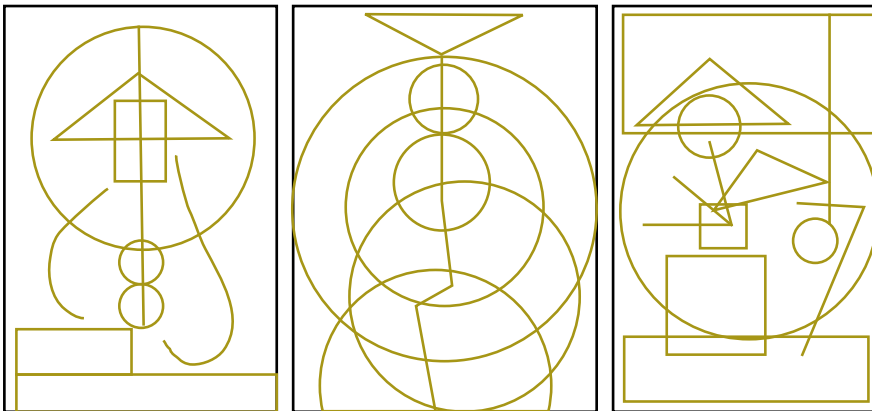
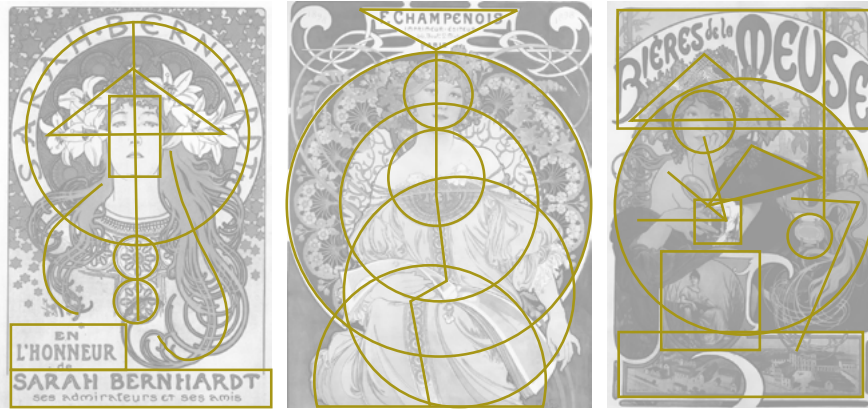
Cartell núm. 2: Festa Major

Ref. 68-70.

Característiques principals de l'estil modernista d'Alphonse Mucha:

- Presència central de la figura femenina.
- Profusió d'elements ornamentals basats en formes geomètriques i orgàniques, sobretot florals.
- Ús d'un traç uniforme que retalla la figura del fons.
- Ús del cercle per emmarcar la figura principal.
- La tipografia s'adapta al dibuix.
- En general, s'utilitzen colors suaus amb alguns degradats.

Composició:

La composició es basa en la superposició de diferents figures geomètriques, amb una certa simetria bilateral. En els casos on la composició és asimètrica, aquesta es veu compensada i reequilibrada per altres figures que fan de contrapès.

Gamma cromàtica:

Ús del color de forma harmònica i rica. Amb escales de colors i degradats, on sovint s'utilitzen tons suaus, amb certs colors accentuats.

Tipografia:

La composició tipogràfica s'integra en el dibuix i pren el rol d'un element ornamental d'aquest. S'utilitza la jerarquia en la mida de les fonts. Les formes són suaus i corbes, en coherència amb els elements ornamentals.

Moodboard

Ref. 71-75

Esbós

La primera idea que vaig tenir per aquest cartell, era la de mostrar com a protagonistes les lletres inicials del binomi Festa Major, perquè el significat d'una Festa Major és el d'una **fe**sta **ma**júscula, per tant: FM en majúscules i ben grans.

També tenia clar que havia de sortir-hi un cercle tipus medalló, i alguna cosa emblemàtica de la vila, i que si pogués ser no tingués res a veure amb allò que ja sol aparèixer al cartell de les Fires i Festes i el Cavatast: **la fil·loxera i el món del cava**. Així que vaig concloure que sí, o sí, hi havien d'aparèixer ses majestats reials els gegants de Sant Sadurní.

Vaig voler donar una volta més al cartell i fer-ne una segona versió, i aquesta va ser la que vaig acabar donant per bona, renunciant a la idea de les inicials FM.

De fet, la figura cabdal de la festa major és **sant Sadurní**, però defugint de semblar una estampeta religiosa, vaig decidir que posaria els **dos braus** que van protagonitzar el martiri del sant i que podem veure esgrafiats a dins de l'església parroquial del municipi. A més, des de fa uns anys, aquests animals també formen part del bestiar de Sant Sadurní encarnats en una bèstia de foc mig drac, mig toro, que llueix dos caps.

Un altre element que representa el sant, és la **palma** característica que porten tots els sants que han estat màrtirs.

Procés

Esgrafiats de l'**Església de Sant Sadurní** que mostren els dos caps de brau, el bastó, la mitra i les palmes, símbols del sant, bisbe i màrtir Sadurní.

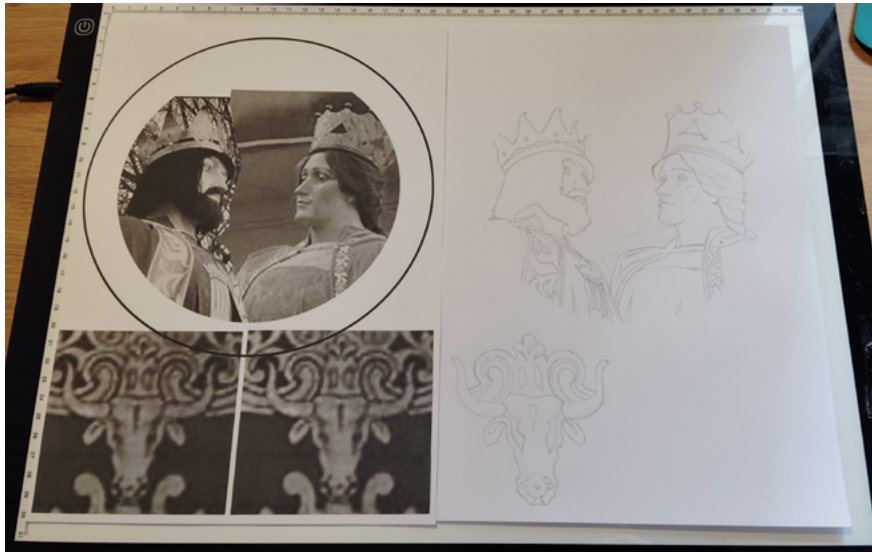
Ref. 76-78 (fotos dels gegants).

Després de tenir la idea clara, vaig passar a fer un muntatge fotogràfic, utilitzant materials fruit d'una cerca a internet.

En aquest punt haig de dir que, quan ja tenia quasi acabat el cartell, vaig veure que el gegant portava al seu vestit l'**escut antic** de Sant Sadurní i això em va alarmar.

Buscant altres fotos a la xarxa per discernir com vestien actualment els gegants, vaig trobar una versió dels vestits diferent de la que jo havia dibuixat, i aquesta nova versió sí que tenia l'escut actualitzat!

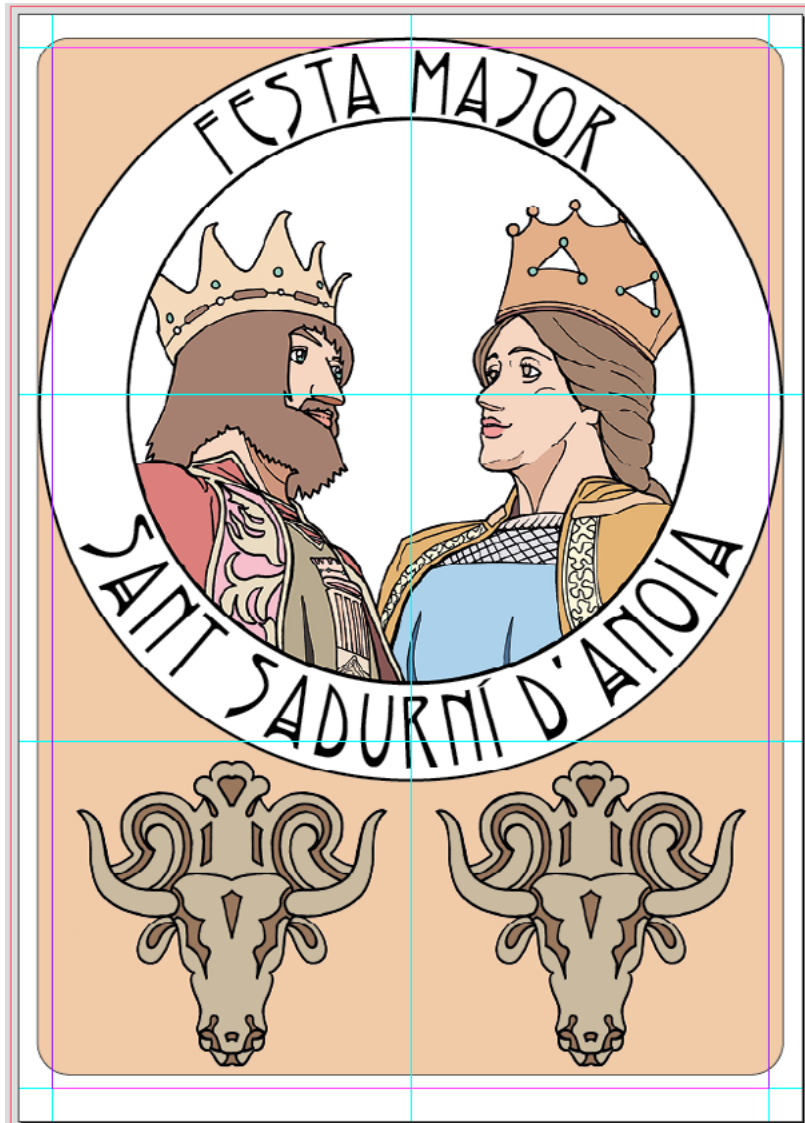
Ja temia que hauria de refer el treball fet fins aquell moment, però em vaig voler assegurar del tot, i sort que ho vaig fer. Així que per sortir de tot dubte, vaig anar a veure els gegants in situ, a la casa de la vila, i vaig veure que actualment van vestits amb el model antic, així que sortosament, no vaig haver de modificar res. Això corrobora que, quan dissenyem, **sempre és millor anar a buscar les fonts de primera mà.**

Un cop vaig tenir feta la composició fotogràfica vaig fer-ne una **impressió** en paper per calcar-ne la línia i la vaig **entintar** amb retolador. El dibuix resultant el vaig escanejar per passar a fer-ne l'acolorit.

L'**acolorit** el vaig fer mitjançant el programa Photoshop, seleccionant amb el comptagotes els mateixos colors de les fotos de mostra dels gegants, però **dessaturant** els colors per apropar-los als colors suaus de la paleta de Mucha. He optat per l'ús de colors plans perquè els degradats de Mucha eren molt subtils. A més, penso que els colors plans també fan l'efecte d'**envellit**.

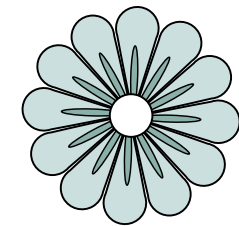
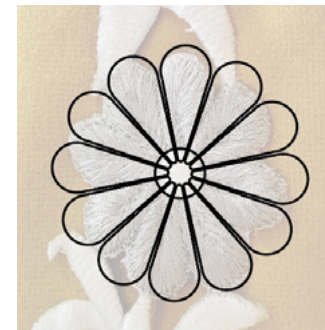

La simetria, els colors suaus, i l'ús del cercle són els trets més distintius de l'obra de Mucha reflectits en aquest cartell.

Pel que fa a la tipografia, haig de dir que he utilitzat dues fonts. La principal és l'anomenada **Rivanna NF**. Aquesta tipografia té el problema que no té lletres minúscules i no em funcionava per afegir els articles "de" en petit perquè l'asta central de la lletra E, en mides petites s'acaba fonent i s'acaba assemblant a una lletra C. Per això, els dos articles estan retolats amb la tipografia **Grasshopper** en majúscules, però a mida reduïda.

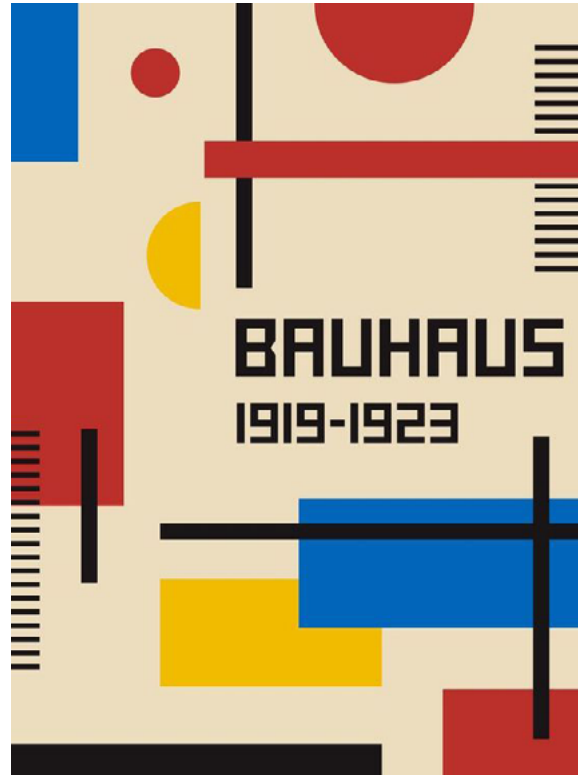

Els elements que no són propis són el grafisme de la palma i les franges vermelles i blanques del darrere dels gegants. Les flors, creades en **Illustrator**, estan inspirades en l'estampat de la capa de la geganta.

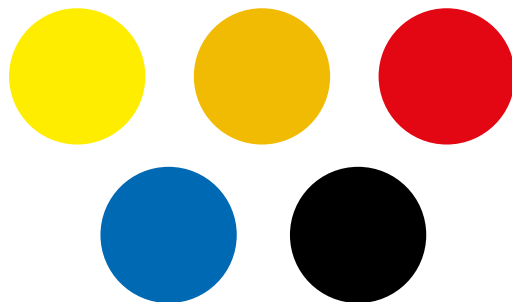
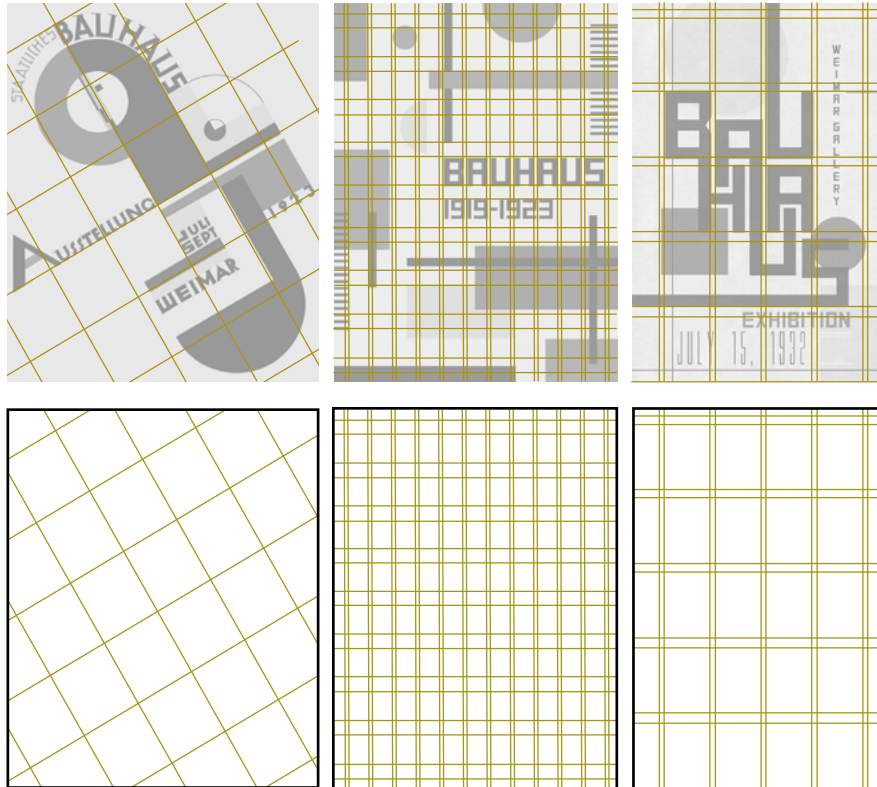
Cartell núm. 3:
Cavalcada de Reis

Ref. 79-81

Característiques principals de l'estil de la Bauhaus:

- Ús de retícules compositives.
- Ús de formes geomètriques bàsiques com el cercle, el quadrat i el triangle.
- Integració plena de la tipografia en la composició gràfica i gran destresa en l'ordenació jeràrquica d'aquesta.
- Ús trencador de l'abstracció i de les línies diagonals.
- Ús de colors plans, primaris i saturats.

Composició:

La composició es basa en una retícula regular que crea un disseny modular i ordenat. Aquesta retícula es pot ampliar, reduir o fins i tot inclinar. Les formes orgàniques de moviments artístics precedents queden totalment substituïdes per la geometria matemàtica despullada de tot ornament.

Gamma cromàtica:

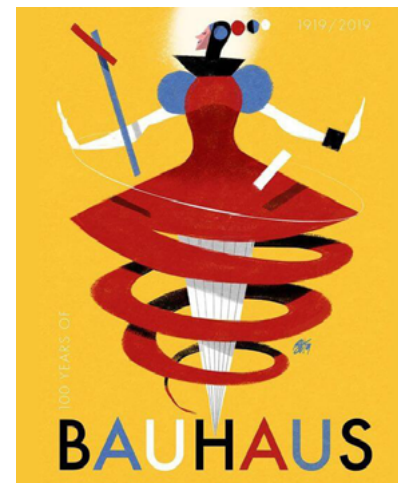
La paleta cromàtica es redueix a la mínima expressió: l'ús de colors primaris com són el blau, el vermell i el groc. Aquests colors estableixen una relació de contrast amb el blanc i el negre.

Tipografia:

La tipografia passa a ser un element més amb el qual jugar compositivament, i la podem trobar escrita en diferents direccions, fins i tot vertical o diagonalment. Les formes d'aquestes tipografies també estan basades en la geometria bàsica del triangle, el quadrat, el rectangle, i el cercle. Les corbes, les formes sinuoses i irregulars, les serifes i ornaments, desapareixen completament.

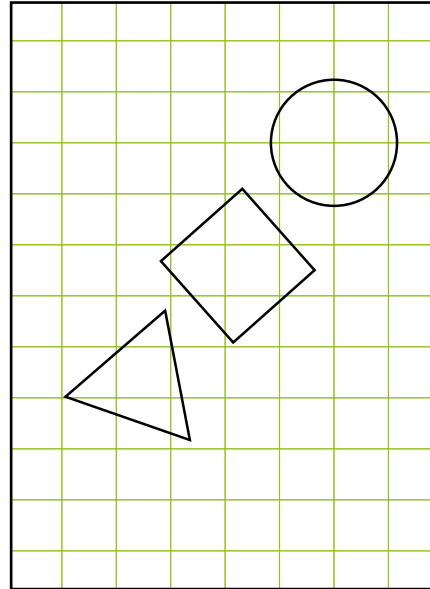

Moodboard

Ref. 82-86

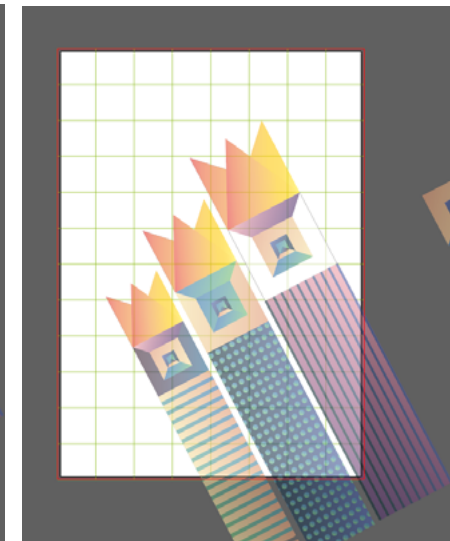
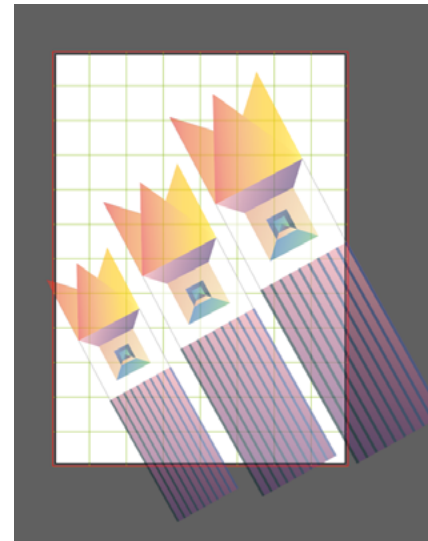
Esbós

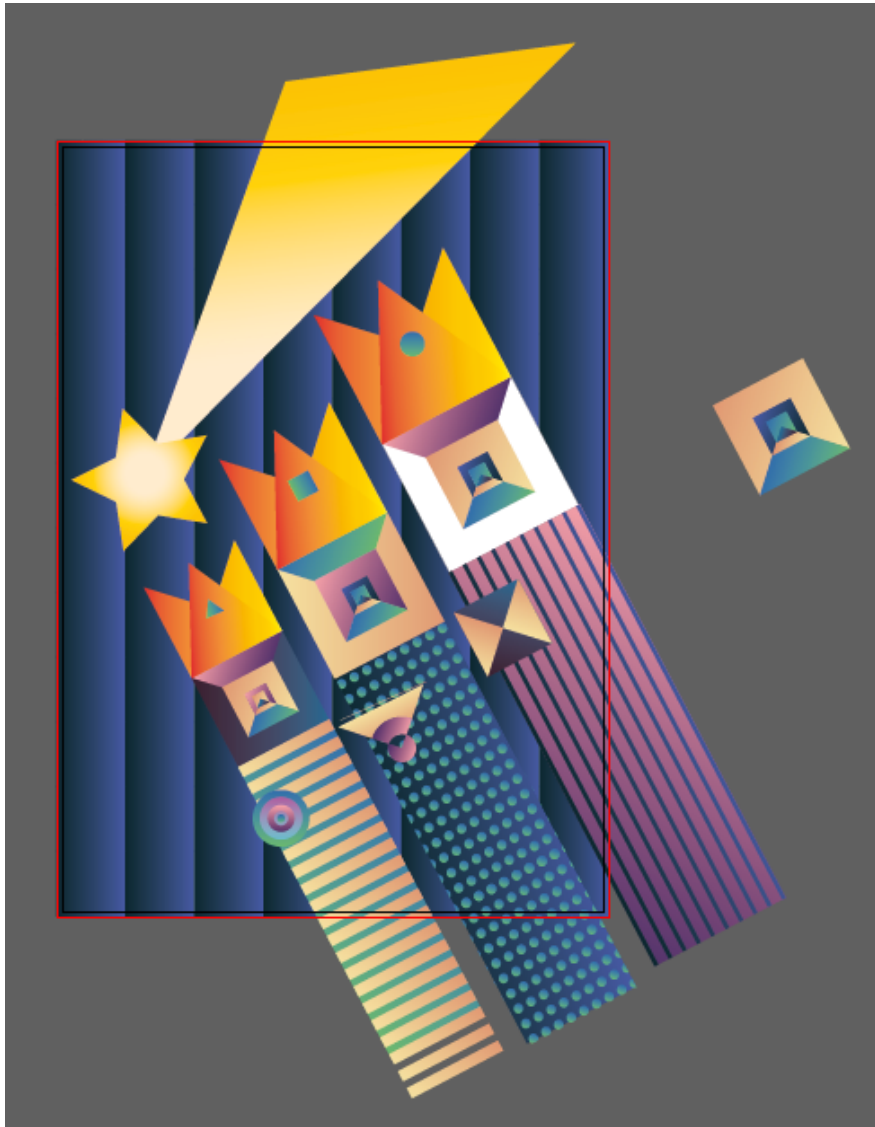
Per dissenyar aquest cartell, vaig voler partir de les formes geomètriques més elementals: cada una simbolitzant la cara d'un dels reis. Aquesta idea ja em va semblar prou vàlida i, sense buscar alternatives, la vaig donar per bona.

Per començar a passar l'esbós a net, el que vaig fer primer va ser crear una retícula, que em dividís el llenç en àrees tan pròximes com fos possible a la forma d'un quadrat. En aquest moment vaig decidir que jugaria amb la figura del quadrat com a forma bàsica i el cercle i el triangle passarien a ser formes secundàries.

Llavors, agafant de base un patró extret d'un banc d'imatges, vaig començar a descompondre'l i a jugar amb les seves peces amb **Illustrator** tal com es veu a les imatges.

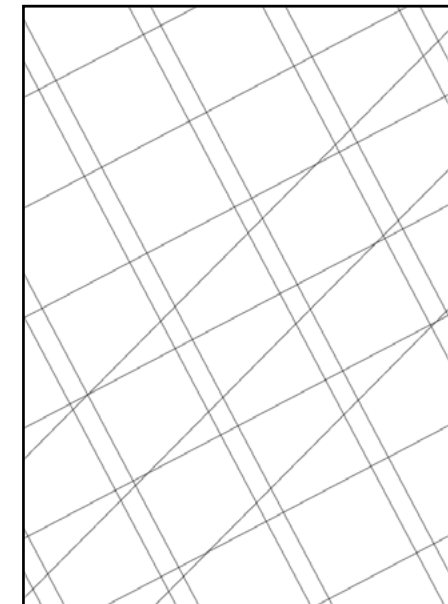
Procés

La idea m'agradava força, així que vaig seguir per aquest camí, malgrat que vaig introduir degradats i conjunts de colors que no són propis de l'estil Bauhaus.

La **retícula primària** la vaig relegar a la creació del patró del fons, mentre que les figures situades en primer pla les vaig anar situant lliurement i a partir d'aquí vaig construir una **segona retícula compositiva**.

Una primera versió del cartell, va ser la que hi ha a sota d'aquestes línies, però encara fallaven algunes coses: la frase "Cavalcada de Reis" no s'acabava de llegir bé pel pobre contrast de color amb el groc del fons; i les cares dels reis potser eren massa abstractes per un cartell destinat als infants.

Star Trebek

Time Burner

Per això vaig decidir donar unes quantes voltes més al disseny i hi vaig fer uns quants canvis més. Vaig transformar les cares dels reis en més intel·ligibles, empetitint les corones, creant un major contrast de colors en els vestits, uniformitzant la figura dels regals que porten a les mans. En tot cas, però, el canvi més notable és el joc visual entre la V de Cavalcada i l'estela de l'estel nadalenc, que passa a estar en primer pla, d'aquesta manera quedava solucionat el problema de lectura del titular en blanc sobre groc.

Pel que fa a la tipografia, la font principal del cartell és l'anomenada **Star Trebek**, que penso que lliga bastant bé amb els conceptes racionalistes, geomètrics i minimalistes de les tipografies de la Bauhaus, i òbviament, no té serifes.

La part negativa d'aquesta font és que, un cop més, no disposa de lletres minúscules, amb la qual cosa, vaig haver de buscar una font alternativa per crear la jerarquia necessària. Aquesta font és la **Time Burner**, de formes arrodonides, que dona un toc amable al cartell.

En la segona i definitiva versió, aquesta font, en quedar més reduïda i ser molt fina en el traç, li he aplicat un filet blanc al voltant per fer-la més gruixuda i augmentar-ne la llegibilitat.

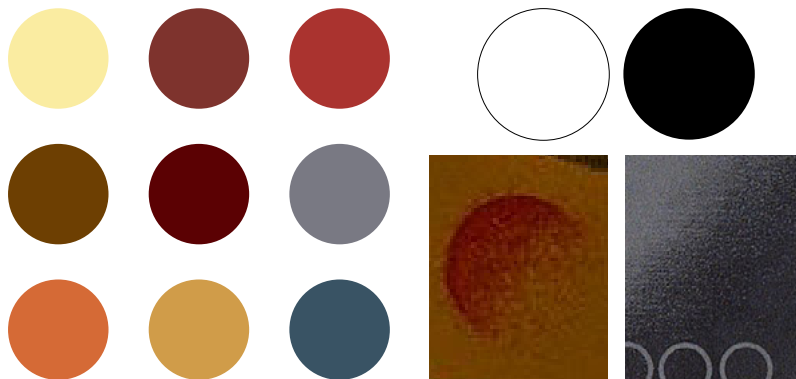
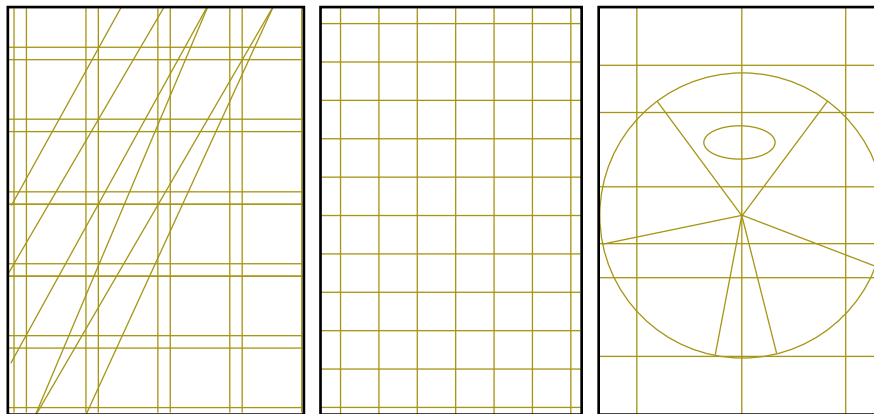
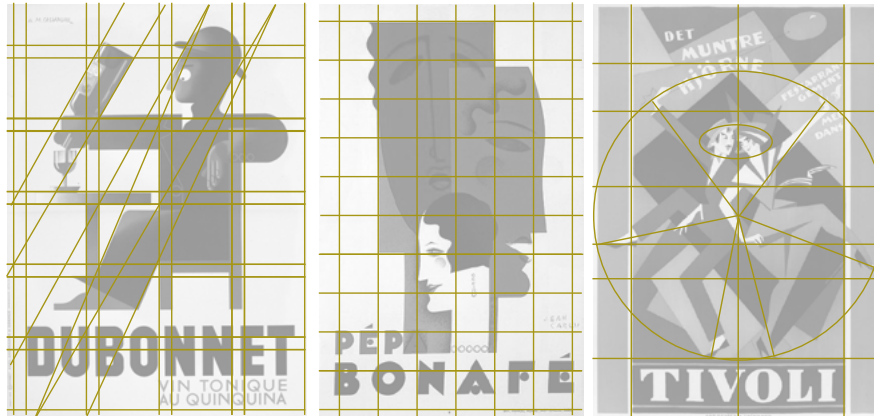
Cartell núm. 4: Carnaval

Ref. 87-89

Característiques principals de l'estil Art Déco:

- Es representen els nous canons estètics en l'aspecte personal com el de l'apareguda moda prêt-à-porter.
- Els cartells traspuen cert consumisme i materialisme.
- Representació de la figura humana (o a vegades un objecte o animal, també) com a element central, però aquesta es fa de forma simplificada i geomètrica, inspirada en el cubisme.
- La tipografia, majoritàriament de pal sec, es representa de forma contundent, amb traços gruixuts.
- Els colors, buscant el contrast entre blancs i negres, es veuen lleugerament matisats per degradats; malgrat que el color pla té la tònica dominant.

Composició:

Podríem dir que aquest estil compositiu està a mig camí entre la composició geomètrica pròpia del Modernisme i la incorporació del racionalisme proporcionat per l'ús d'una retícula de base més propi de la Bauhaus.

Gamma cromàtica:

Són cartells que destaquen pels grans contrastos entre figura, fons i tipografia, on el color hi juga un paper molt important per diferenciar-los. Les gammes de colors són apagades (amb algunes excepcions) amb algun color d'accent, amb colors plans i alguns de degradats que poden tenir textura. Les línies són fines o inexistentes.

Tipografia:

Seguint la premissa d'**Stanley Morison** que deia que "més enllà del cos 24 no pot parlar-se ja de tipografia"¹, les fonts s'usen com a elements gràfics geomètrics representats de forma contundent i sense l'ús de serifes o floritures, malgrat alguna llicència estilística (com el cercle usat a Pépa Bonafé).

1. A través d'**Enric Satué** a *El diseño gráfico*, pàg. 277.

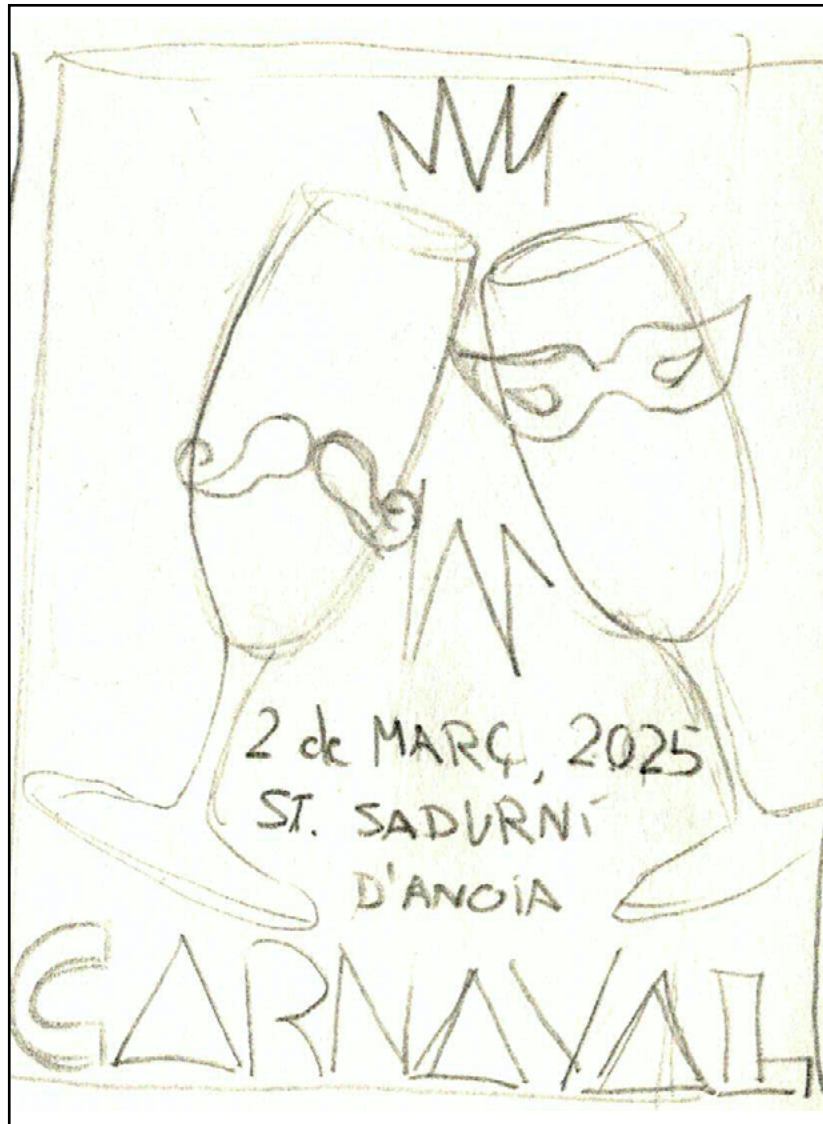

Moodboard

Ref. 90-96

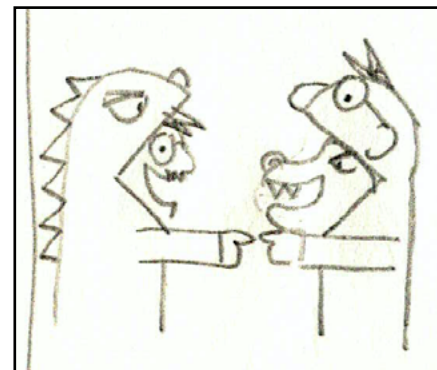
Esbós

Per desenvolupar aquest cartell vaig tenir dues idees. La primera (en petit, a sota d'aquest text), tenia un toc humorístic i representava dos personatges que es trobaven i comprovaven amb sorpresa que un anava disfressat de l'altre. Aquests personatges podrien ser **personatges típics del bestiar de Sant Sadurní**, o simplement animals com un gat que va disfressat de peix i a, a la inversa, un peix que va disfressat de gat. Finalment, vaig tenir dubtes de com plasmar aquesta idea i si s'acabaria entenent, així que la vaig descartar.

Lavors, vaig decidir centrar-me en dues copes que protagonitzen un brindis, que relacionen el cava de Sant Sadurní amb el concepte màxim de festa (també pensant en la disbauxa de les festes dedicades a **Bacus** o **Dionís**). A més, uniria la primera idea de personatges disfressats, disfressant les copes amb un bigoti postís i un antifaç.

Com es pot veure a la pàgina següent, el pròxim pas va ser buscar imatges i tipografies adients per tal d'anar perfilant el disseny.

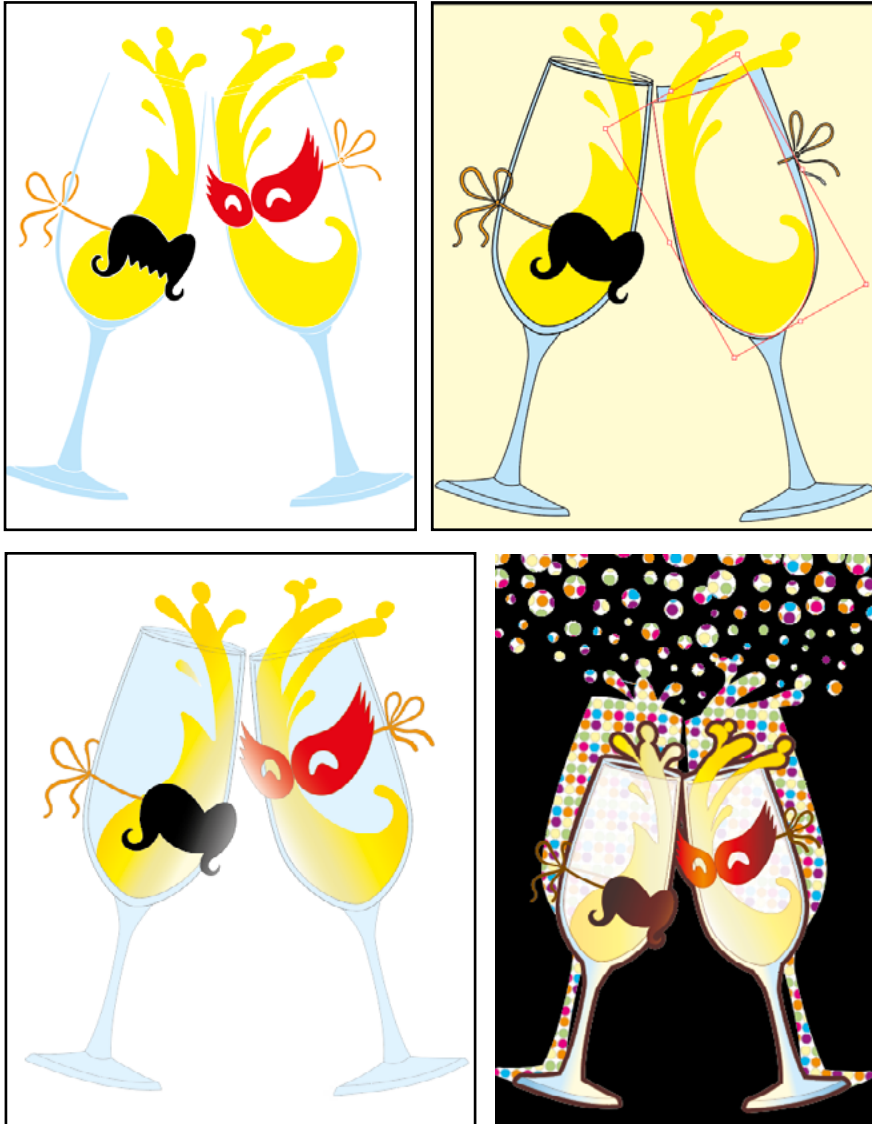
Procés

El resultat d'aquest muntatge (a l'esquerra) va quedar prou acceptable, però el meu treball com a dissenyadora es veia reduït a un simple **acte compositiu** i poca cosa més. Així que vaig decidir redibuixar les copes i els altres elements tot intentant apropar l'estil una mica més als dels cartells Art Déco.

El procés seguit aquest cop va ser treure una **impressió en color blau** del grafisme de les copes i dibuixar a sobre els elements de carnaval de forma més personalitzada. Posteriorment, vaig entintar el dibuix amb un retolador calibrat i el vaig escanejar en **mapa de bits**, cosa que va fer que només em deixés la línia negra que jo havia dibuixat.

Mitjançant l'eina **Calc d'imatge d'Illustrator**, vaig convertir la imatge lineal en blanc i negre a una imatge de línies vectorials. Utilitzant la funció **Simplificar** vaig reduir la gran quantitat de vèrtexs obtinguts deixant només els essencials, que vaig suavitzar mitjançant els tiradors bèzier. Aquesta és la mateixa tècnica que vaig utilitzar al cartell de **Fires i Festes**.

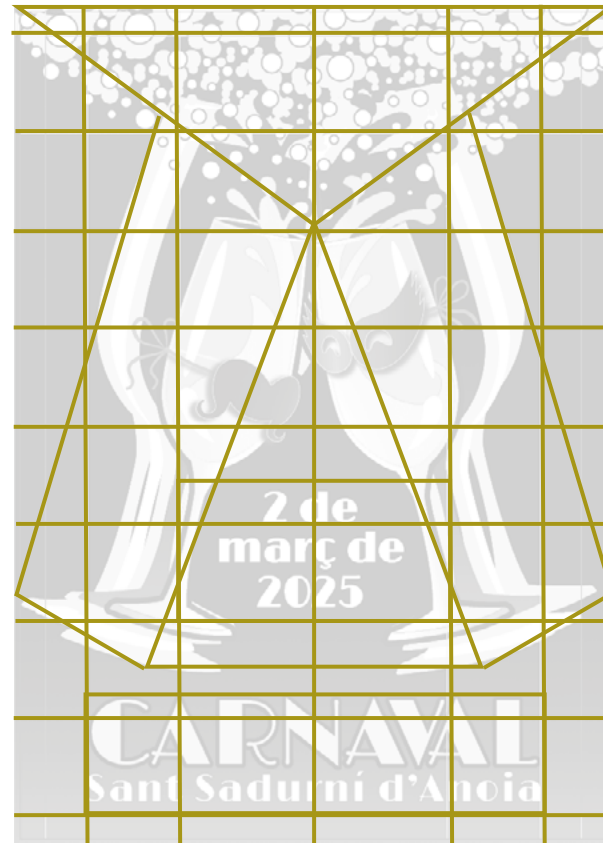
Després vaig aconseguir les diferents parts amb colors plans per poder-les diferenciar i agrupar, i anar-les apropant a l'acabat final que volia.

Vaig eliminar la "serra" que havia dibuixat al bigoti postís perquè donava una imatge poc alegre i tirant a "tètrica". El cartell havia de comunicar **alegria i disbauxa**, per això el cava de dins de les copes surt disparat per la inèrcia del **brindis** i la meua intenció era transformar les gotes en **confeti**.

Aquesta va ser un objectiu que em va portar molta feina d'aconseguir (unes quantes hores de prova i error). Per això vaig experimentar amb diferents tipus de **patrons** per simular el confeti.

Finalment, vaig deixar de banda aquesta idea del confeti perquè vaig pensar que el cartell **perdia el glamur i la seriositat** de l'Art Déco i semblava que es convertís en un **clipart dels anys vuitanta o noranta** amb tanta colorina. Per tant, el confeti va acabar esdevenint simple **escuma i bombolles** del mateix cava, que podien simular tot de petites llumetes.

L'elecció de la tipografia també va portar-me força estona per la quantitat de possibles fonts que podien encaixar al cartell. Ho podem veure a la pàgina següent.

Finalment, la font escollida va ser la **Limelight**, que em permetia utilitzar caixa alta i caixa baixa sense canviar de tipografia; malgrat que en un primer moment la que més m'agradava pel seu traç més gruixut i contundent era la **Dusty Rose NF**, però, malauradament, aquesta només disposava de majúscules.

Val a dir que en aquest cartell, l'element que més s'apropa a l'estètica de l'Art Déco és, precisament, la tipografia; ja que pel que fa a les altres premisses estilístiques m'he permès la llicència de saltar-me-les.

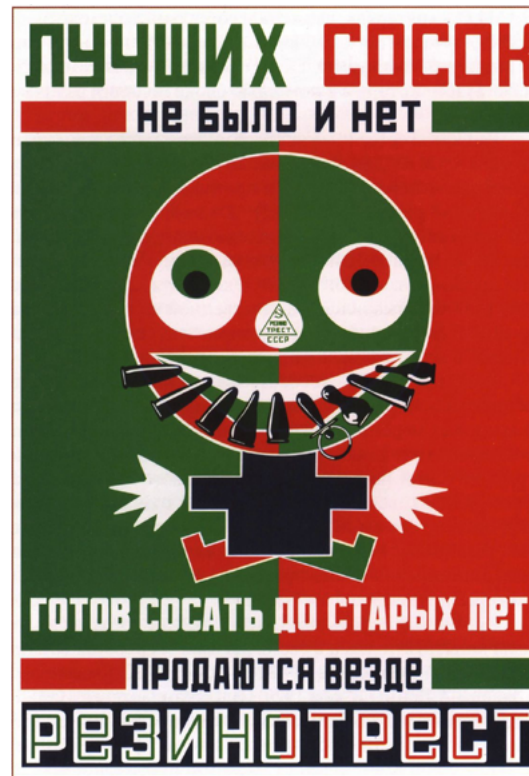
A l'esquerra d'aquestes línies podem veure l'àmplia **selecció tipogràfica** prèvia a l'elecció final i també l'estructura compositiva del cartell, amb una **simetria bilateral**. A sota, una experimentació amb un degradat per simular reflexes daurats en la tipografia i comunicar el **glamur** dels anys 20.

Dusty Rose NF

Limelight

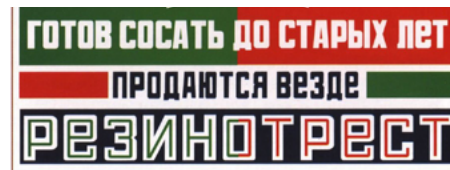
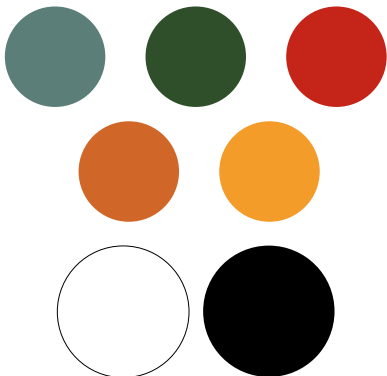
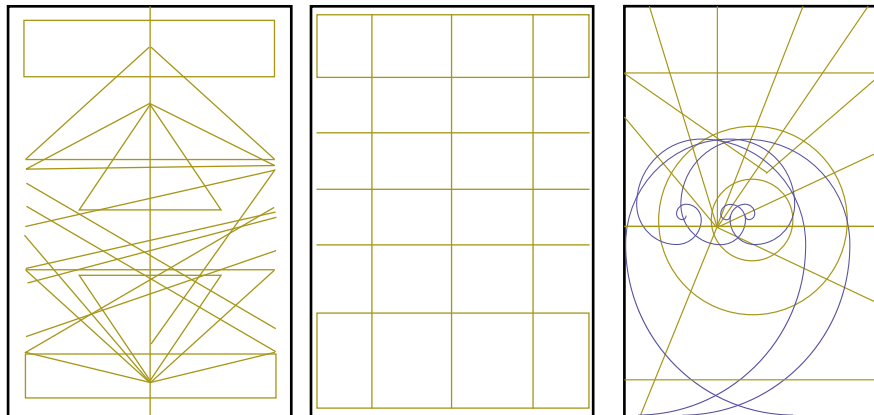
Cartell núm. 5:
Sant Jordi

Ref. 97-99.

Característiques principals de l'estil constructivista rus:

- Ús del collage fotogràfic.
- Ús de formes geomètriques tant figurativament com compositivament.
- Reducció de la paleta de colors a un o dos colors d'accent combinats amb el blanc i el negre.
- Ús de tipografies de formes quadrades, de pal sec o també slab serif.

Composició:

La tècnica compositiva és la que més es desenvolupa en l'estil constructivista, que pot anar d'una retícula primària a complicades construccions on figures i tipografies es trenquen i recomponen per formar un tot harmònic, però sovint provocatiu, a la vista.

"Moholy-Nagy comprendió que todas las técnicas nuevas del cine –montaje, trucos fotográficos, ángulo de cámara– podían usarse como elementos creativos en los carteles." **John Barnicoat, Los carteles: su historia y su lenguaje**, pàgs. 88-89.

Gamma cromàtica:

La gamma cromàtica es basa en grans relacions de contrast entre el blanc i el negre i un o dos colors d'accent. Solen ser colors plans amb alguna excepció d'ús de lleus degradats.

Tipografia:

Es fan servir grans blocs de text integrats dins de la composició. Les lletres tenen traços gruixuts i prenen formes quadrades i rectangulars, despullades de qualsevol ornamentació. Es juga amb la mida, el gruix i el color per crear jerarquia.

"(...) con los primeros carteles comenzó una nueva etapa de desarrollo... uno empezó a tener en cuenta el hecho de que la forma, el tamaño, el color y la disposición del material tipográfico (letras y signos) tienen un fuerte impacto visual". **Moholy-Nagy** a través de **Barnicoat, Los carteles: su historia y su lenguaje**, pàg. 90.

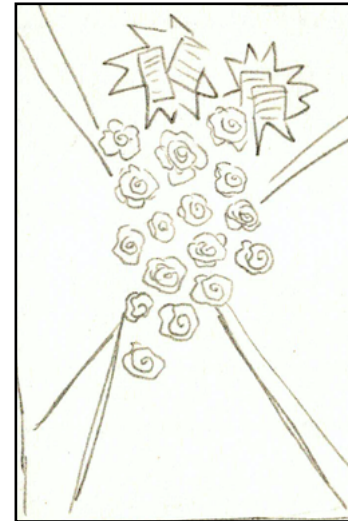
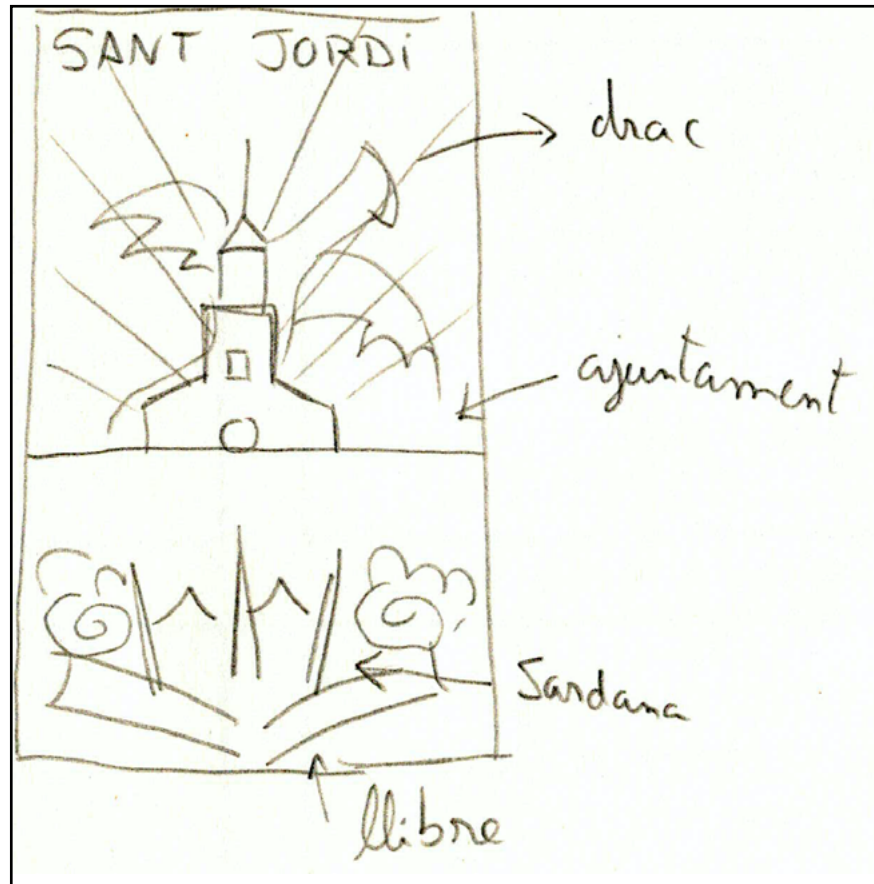
Nota: László Moholy-Nagy (1895-1946) era hongarès i va formar part de la Bauhaus, tot i així, se'l considera inscrit dins del moviment constructivista.

Moodboard

Ref. 100-108

Esbós

Aquest ha estat per mi el cartell més difícil de realitzar de tot el projecte. Vaig partir de dues idees, la primera, a sobre d'aquestes línies, era un **raïm compost amb un collage de roses i on els pàmpols eren fulls manuscrits**. De fons, unes línies diagonals que simulaven com un esclat cap a tots costats.

Però, finalment, em vaig decantar per la **segona idea**, la del drac de fons, l'edifici de l'Ajuntament central i en primer pla un llibre obert, amb una sardana col·locada a sobre i flanquejada per dues roses. Sí, tot molt arriscat. I és que barrejar Sant Jordi amb el constructivisme rus, és tot un desafiament.

En aquest cartell el retoc fotogràfic amb **Photoshop** ha estat clau. Anem a veure com va ser el llarg procés de creació d'aquesta peça...

Procés

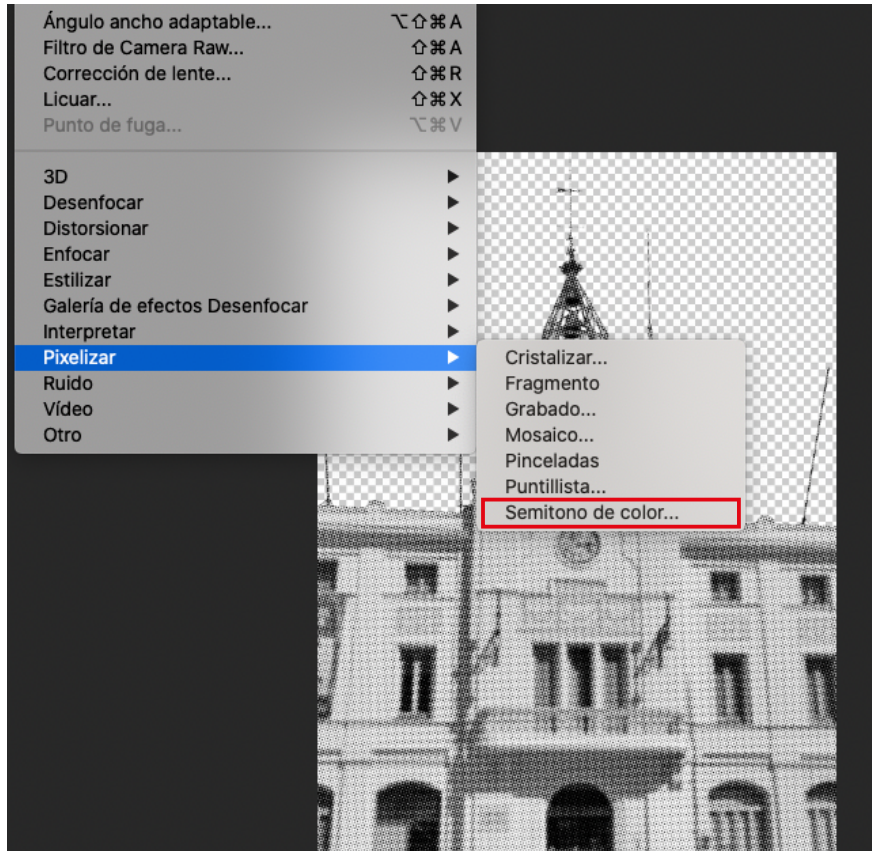
Vaig partir de l'element central de la composició: una fotografia pròpia de l'**Ajuntament de Sant Sadurní**.

La primera dificultat en aquesta fase del procés va ser eliminar el cel de la fotografia en la zona del campanar. Posteriorment, vaig necessitar ampliar la fotografia pels costats per poder fer les diferents versions del mateix cartell.

Cal observar que és força difícil fer una fotografia frontal de l'Ajuntament de Sant Sadurní sense tallar el campanar i que, a més, agafi l'edifici en tota la seva amplitud sense que cap dels arbres que hi ha a la plaça en tapi una part. Suposo que el més ideal hagués estat fer **tres fotografies**: la part central de l'edifici i els dos laterals i després, unir les tres imatges en una de sola en **Photoshop**.

Per altra banda, al final del procés de disseny vaig decidir esborrar la gran antena i els pals de les banderes, que resultaven un obstacle gràfic.

Vaig eliminar el color a les fotografies i en alguns casos, vaig transformar-les en **imatges amb trama** aplicant el filtre de **Pixelitzar/Semitò de color**.

Altres elements que vaig considerar essencials van ser el llibre obert, la rosa i el drac. Tots parteixen de fotografies extremes de banc d'imatges, però retocades per una servidora. Per exemple, el llibre vaig voler que estigués obert de forma simètrica. Pel que fa a la rosa, no la vaig trobar de color vermell, així que vaig manipular els ajustos de color fins a trobar la tonalitat que volia.

Trobar el drac va ser el més complicat. Volia un **drac realista i vintage**, que estigués en consonància amb el collage fotogràfic. Només vaig aconseguir trobar un fotograma del monstre **Godzilla** que també vaig manipular fotogràficament (vegeu la pàgina següent).

Aquests van ser els elements provisionals amb els quals vaig anar jugant per construir les diferents versions.

Ref. 109-110

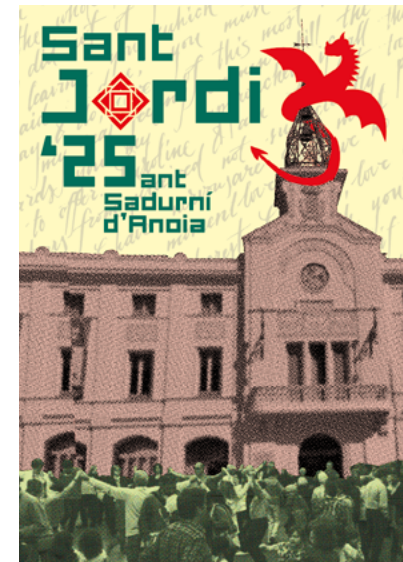

A dalt, fotograma original de la pel·lícula japonesa Godzilla (1954). Imatge de domini públic. A sota, la versió retallada que vaig utilitzar per fer el muntatge fotogràfic. Ref. 111

A dalt podem veure la **sardana** que volia utilitzar en el muntatge, que a baix està parcialment retallada i retocada. La imatge no és pròpia, però almenys està protagonitzada per convilatans de Sant Sadurní a la mateixa plaça de l'Ajuntament una diada de Sant Jordi.

A la pàgina següent, podem veure una mostra de fins a vuit versions diferents del mateix cartell, més o menys acabades però totes finalment descartades.

SANT JORDI	Bolshevik
SANT Jordi	Kremlin Kommisar
SANT JORDI	Russian Land
Sant Jordi	Montserrat
SANT JORDI	Leningrad Disco
sant jordi	Square Deal
sant jordi	Forced Square

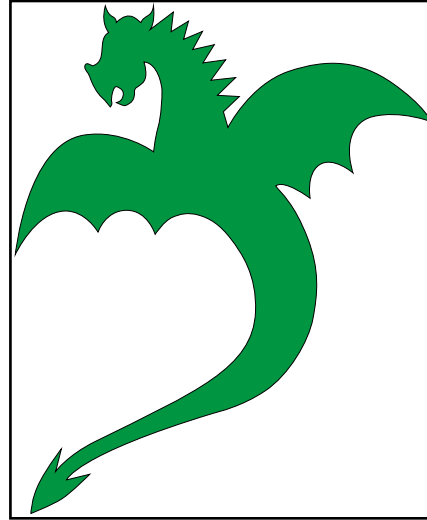
El moment d'aplicar la tipografia va ser el moment més conflictiu. Vaig buscar tipografies amb reminiscències russes, i llavors va sorgir la por que es malinterpretés el cartell entre el to amenaçador de Godzilla i la relació que es pogués establir amb l'actual guerra entre Rússia i Ucraïna.

Cap de les tipografies que havia triat en un primer moment m'encaixaven. Vaig voler provar amb l'anomenada **Montserrat**, pel seu nom simbòlic relacionat amb Catalunya, però els traços corbs i suaus l'allunyaven del constructivisme. Llavors vaig posar-me a cercar tipografies de formes quadrades fins que vaig trobar la **Forced Square**.

En compondre amb aquesta tipografia, vaig veure que podia transformar la lletra "o" en una **rosa geomètrica** i fer que el **número 5** de l'any fos a la vegada la **tija** de la rosa i la **S de Sant Sadurní**.

Vaig variar novament la composició, **sacrificant la centralitat de l'edifici de l'Ajuntament** per donar un major protagonisme a la tipografia.

Un altre dels problemes era el **conflicte entre la paleta de colors** que relacionem amb Sant Jordi (vermell, groc, verd) i els colors seriosos amb molts blancs i negres del Constructivisme.

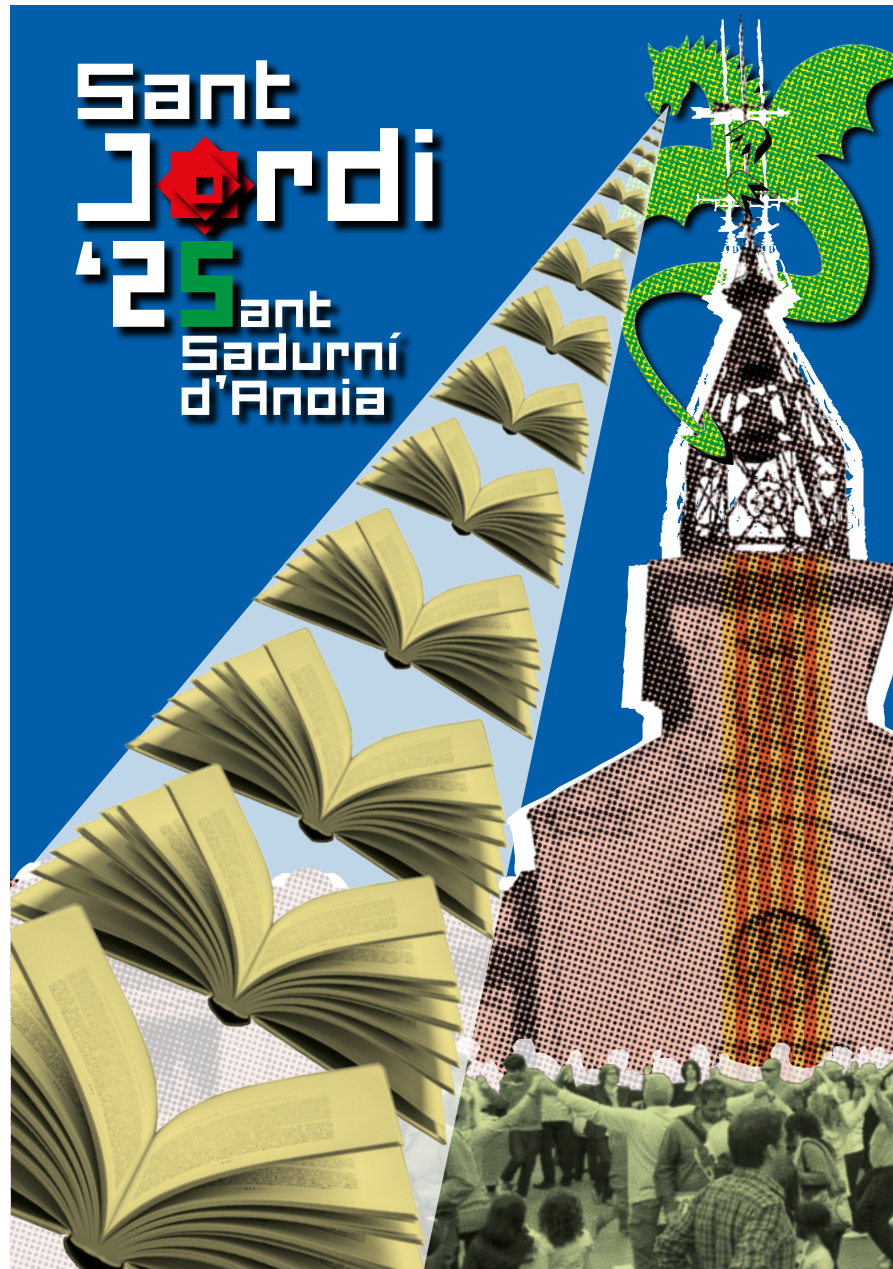

Finalment, vaig substituir el Godzilla per un drac vectorial de creació pròpia que vaig recargolar al campanar de l'Ajuntament.

Per acabar de lligar tots els elements, vaig aplicar-los-hi un **filtre de pixelat** en forma de **semitò de color** i alguns **efectes de reverberació** amb el **filtre d'ombra paral·lela**. Així, els únics elements que no apareixen tramats són els llibres i la tipografia. Aquest era el punt que em faltava aplicar per **cohesionar** tots els elements, donar el toc "brut" constructivista i separar els detalls importants dels més superflus.

A la pàgina següent podeu veure el tan esperat resultat final per aquest cartell.

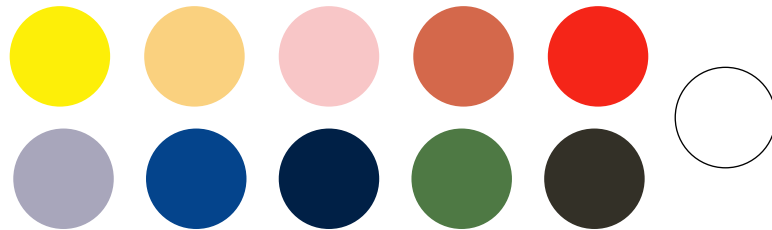
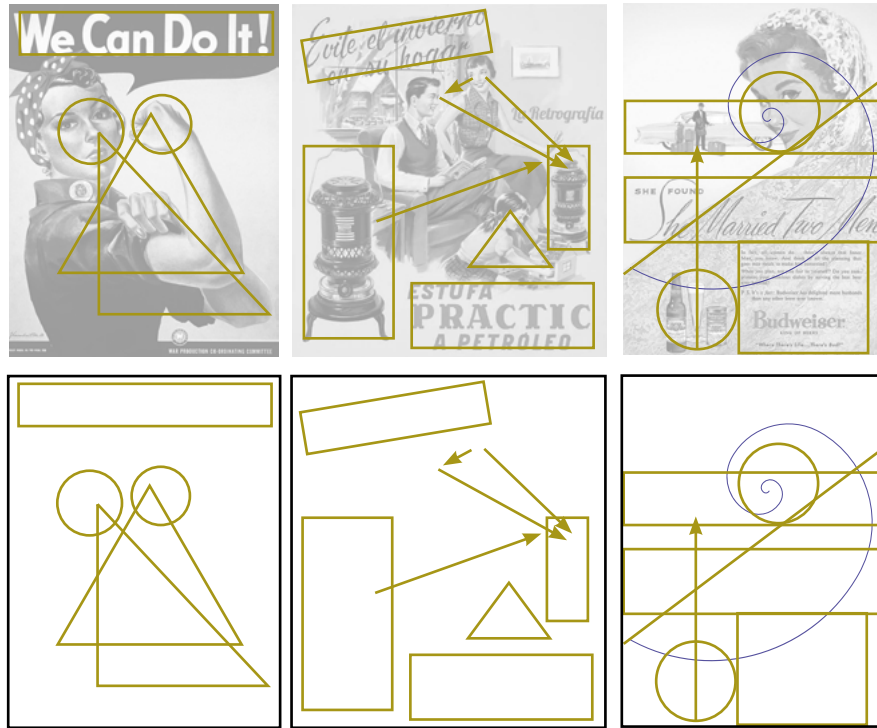
Cartell núm. 6:
Barris

Ref. 112-114

Característiques principals de l'estil americà dels anys 50-60:

- Es mostren escenes costumistes de l' "American Way of Life" i d'allò que anomenem "el somni americà".
- La gràfica és totalment figurativa exaltant la bellesa femenina inspirada en actrius de cinema.
- Els colors són llampants i es pretén imitar la fotografia.
- L'ús de la tipografia és molt ric, barrejant estils, cossos i colors.
- Malgrat alguns exemples com el de "We Can Do It!" (1943) de J. Howard Miller, es troben molts cartells publicitaris amb un cert to masculista, totalment acceptat en aquella època.

Composició:

La composició que fa servir aquest estil es torna força **cinematogràfica**, amb l'ús de plans mitjans i escenes enquadrades amb diferents profunditats. Destaquen forts punts d'atenció i línies de força que dirigeixen la narrativa.

Gamma cromàtica:

Els colors pretenen imitar la **fotografia** però realçant-ne els tons tot fent-los més **saturats i brillants** per cridar l'atenció de l'espectador. L'ús de degradats i ombres és essencial per comunicar el **realisme** que es busca.

Tipografia:

No hi ha un estil tipogràfic marcat en aquest tipus de cartells, sinó que sempre s'intenta buscar una tipografia que **sedueixi** a l'espectador, ja sigui pel color, la mida, el gruix o la forma del traç.

Moodboard

Esbós

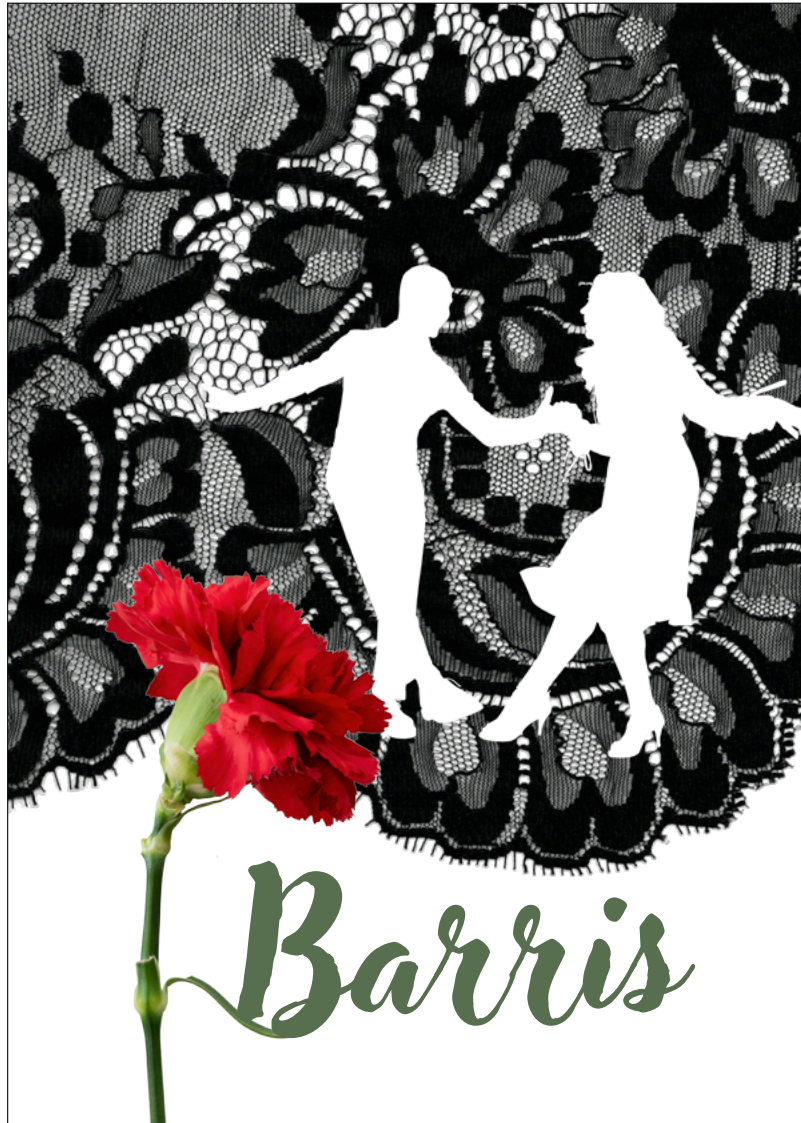
L'element més genuí i que més unifica tots els participants d'aquesta festa és l'anomenat **rengle**. Suposo que és per això, i també per la influència gràfica del cartell de **Budweiser** que he utilitzat de referència, on hi apareix una núvia amb un llarg vel que recorda una **mantellina**; que la primera i única idea amb la qual vaig començar a treballar aquest disseny va ser la que teniu esbossada a l'esquerra d'aquest text.

El **clavell**, un element que porten tots els homes a la solapa, i una **mantellina** que porten totes les dones durant la celebració del rengle. A més, a Sant Sadurní podríem dir que són les festes de **primavera** per excel·lència, per tant, l'**element floral** era important que hi aparegués.

Aquí, el missatge era mostrar una **idealització**, un concepte de **bellesa** de la festa, tal com ho feia la publicitat americana que **idealitzava un estil de vida**. La tipografia també era important així que la integraria amb la flor simulant una extensió de les fulles de la tija, transmetent una **festa que floreix**. Per això, la tipografia que vaig triar va ser una del tipus calligràfic.

Aquest esbós de seguida el vaig tenir transformat al format gràfic, utilitzant un clavell de galeria d'imatges i part de la mantellina de la meva mare prèviament escanejada. Si seguíssim la premissa de **menys és més**, per mi el cartell ja funcionava. Però sempre tinc por de que sembli un cartell pobre o poc treballat. I llavors va ser quan vaig decidir posar-hi més elements.

Procés

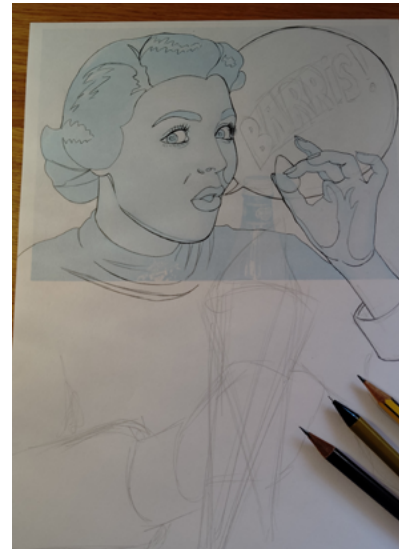
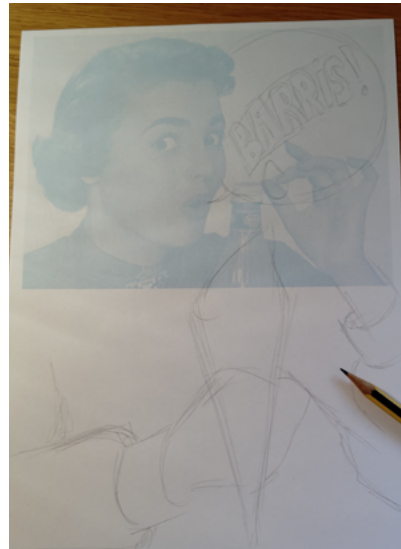
122

Altres elements que hi podia afegir podrien ser **paperines amb confits, la coca de forner, l'orquestra del rengle...** Però perquè s'assemblés més als cartells americans dels cinquanta, em faltava una **parella ballant**, per exemple. Aquesta fotografia de galeria encaixava força bé, malgrat que l'estil no sigui tant propi de les nostres festes: **el ball de la mantellina** és més tipus vals o pas doble, i es balla ben agafat. En tot cas, la parella impersonalitzada mitjançant el retall en silueta, donava un toc més animat al cartell.

El pròxim pas hauria estat afegir-hi la música, retallant la silueta d'una banda de carrer de les que acompanyen el rengle, però just en aquest moment, una segona idea totalment diferent em va sorgir tot revisant la pàgina web de la dissenyadora **Jenna Giles** que em va compartir la tutora **Carla Calleja** per tal d'il·lustrar millor l'estil gràfic d'aquesta secció.

Així que vaig abandonar aquest disseny i vaig començar a treballar en el segon.

123

Basant-me en la imatge gràfica que il·lustra un anunci de l'empresa **Alcoa Aluminum**, vaig fer una il·lustració de la mateixa "vedet comercial" amb una cara divertida i suggerent mostrant una paperina de confits i exclamant amb una bafarada de còmic la frase "**Barris'25!**".

Vaig treure una impressió en blau, i a sobre hi vaig resseguir la línia i **redibuixar** les parts que volia canviar o que hi faltaven.

La mà que subjecta la paperina em va quedar un pèl gran (sobretot la paperina), per això vaig escanejar el dibuix a llapis, vaig **modificar l'escala i la posició** d'aquests dos elements, i vaig imprimir i resseguir amb una **línia més uniforme** tota la figura amb l'ús d'un **retolador**.

El procés d'acolorir el vaig fer en **Photoshop** imitant els colors de la fotografia de referència. Vaig introduir un segon element festiu, el **clavell**, en forma d'estampat a brusa que porta la model. Per això vaig elaborar un patró amb **Illustrator**, fent servir un clavell il·lustrat extret d'imatges d'estoc.

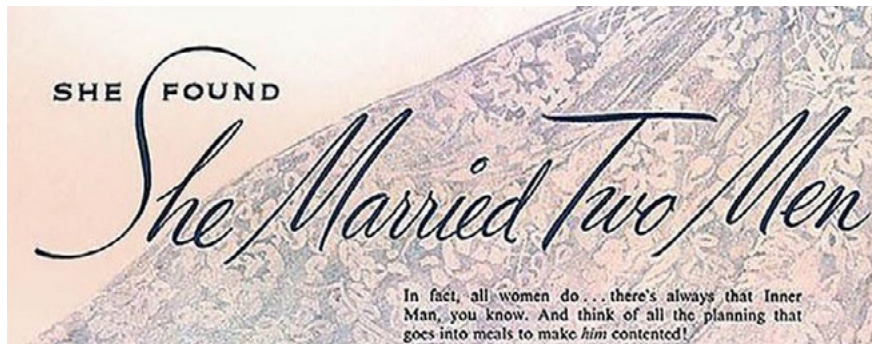
Primer vaig acolorir amb **colors plans** les àrees i després vaig acolorir la línia negra en **tonalitats adjacents** però de tons més foscos, eliminant totalment la línia en les ombres més fortes o en els punts més brillants. També vaig fer servir eines com la de **desenfocar** o la de **pintar amb els dits**, per fusionar una mica els colors entre si. De mica en mica li vaig anar donant més **realisme** a la il·lustració aplicant ombres i llums més difuminades per crear sensació de volum i profunditat.

En un moment donat vaig decidir parar i que el cartell romangués a mig camí del **realisme** i del **retrat Pop Art**.

Era el moment d'aplicar la tipografia. Per una banda, tenim una font principal, l'anomenada **Abril Fatface** de **Google Fonts** i dissenyada per **TypeTogether** i que és una renovació de les didones britàniques del segle XIX: "Els serifs prims i les corbes netes donen a la tipografia un toc refinat que infereixen a qualsevol titular un aspecte elegant".¹

Seguint amb l'**elegància**, he triat una **font cal·ligràfica** per imitar l'**efectisme publicitari** carregat d'estils tipogràfics que es buscava en l'estil americà, i aquesta font ha estat la **Dancing Script**, també de **Google Fonts** i dissenyada per **Impallari Type**: "Dancing Script fa referència a les tipografies script populars dels anys 50, com són **Murray Hill** (Emil Klumpp, 1956) en la seva distribució de pes, i a la **Mistral** (Roger Excoffon, 1953) en el seu animat efecte de rebot."²

1. i 2. Google Fonts.

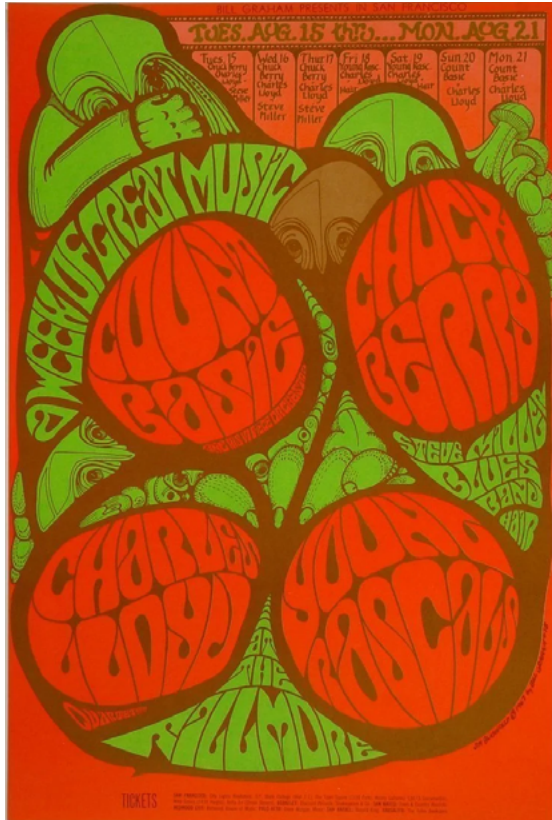

Abril Fatface

Dancing Script

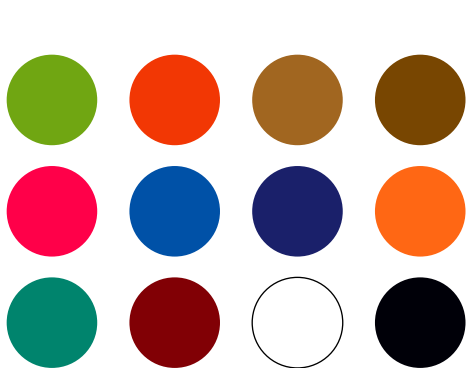
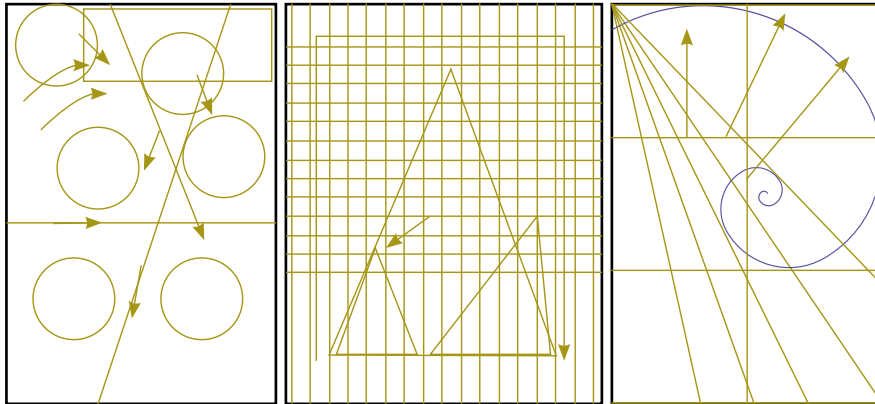
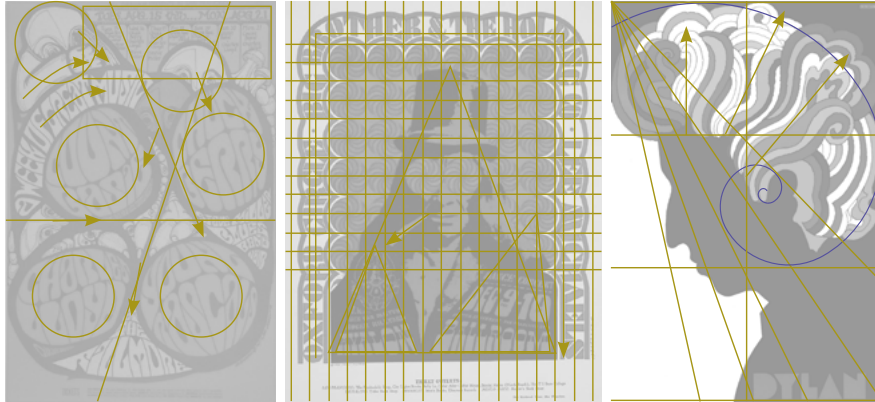
Cartell núm. 7:
Revetlla de Sant Joan

Ref. 125-127

Característiques principals de l'estil psicodèlic dels anys 60-70:

- Es torna a la representació de formes orgàniques i ondulades.
- Es barreja la realitat amb la fantasia.
- La tipografia es deforma i s'adapta a les formes corbes de les figures.
- La tipografia té gruixos contundents.
- Es juga amb combinacions de colors complementaris que provoquen efectes òptics semblants als que s'experimenten amb el consum de drogues (psicodèlia).

Composició:

Segons ens diuen entesos en el cartellisme com **John Barnicoat**, el cartell psicodèlic té bastants punts en comú amb els cartells modernistes del 1890, tant en la forma com en el missatge (tornar al passat, rebuig del materialisme i cerca de l'espiritualitat), però el cartell "hippy", com l'anomena Barnicoat, és molt més **estrident i bigarrat**.

Podem trobar cartells amb una composició totalment caòtica (primer exemple), però també cartells més propers a les estructures compositives modernistes on la simetria i l'equilibri junt amb l'ús de formes geomètriques hi són sovint emprades.

Gamma cromàtica:

L'ús del color és essencial per comunicar una **actitud contestatària**, amb combinacions agosarades i estridents de colors plans, saturats i complementaris. La repetició de patrons d'aquestes combinacions de colors busquen ampliar l'efecte psicodèlic més enllà de les dues dimensions del paper, apropant-lo a l'**Op Art**. Els contrastos són forts i poden estar ajudats o no amb l'ús de la línia.

Tipografia:

El principal tret distintiu en aquest estil artístic pel que fa a la tipografia és la introducció de la **deformació** de les fonts, trencant fins i tot amb l'essencial funció comunicadora de tota forma d'escriptura i convertint el text, a vegades, en intel·ligible:

"En los años sesenta, el público ha desarrollado el hábito de ver sin leer, incluso oír sin escuchar realmente. Se trata en esencia de una actitud mental: los mensajes llegan generalmente a través de los sentidos." Barnicoat, J. **Los carteles, su historia y su lenguaje**. Pàg. 64.

Moodboard

Ref. 128-131

Esbós

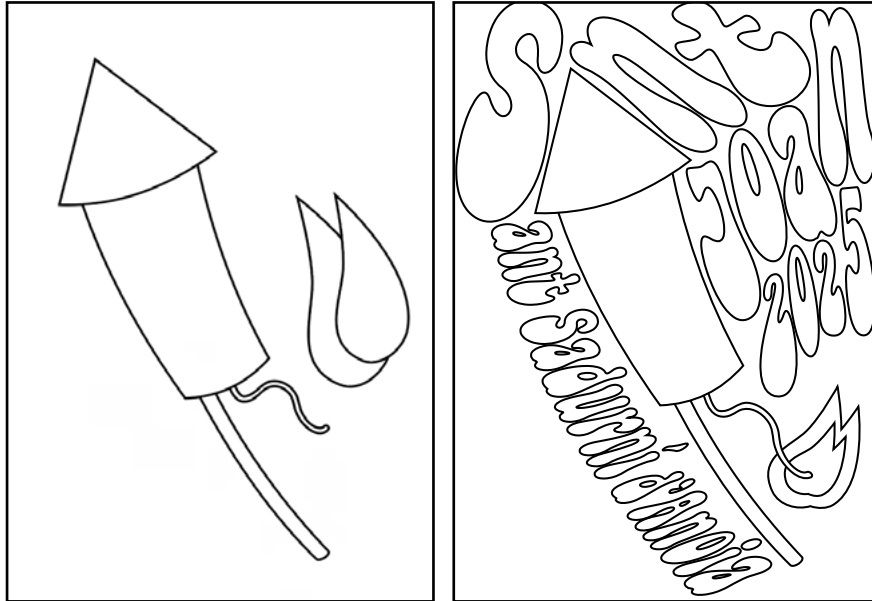

Aquest ha estat un dels cartells que més fàcilment ha fluit des de la ideació fins a l'execució. I és que els elements eren clars: què hi pot haver que sigui més **psicodèlic** que el **foc**?

I el foc més distintiu de Sant Joan, és el relacionat amb la figura concreta d'un **petard**. Per tant, figurativament, ja ho tenia.

Un altre element essencial seria jugar amb la **deformació de la tipografia**: les lletres ballarien com ho fan les flames i es fondrien per l'efecte de la calor que desprèn el petard. Seria un cartell amb un protagonisme central de la tipografia.

Procés

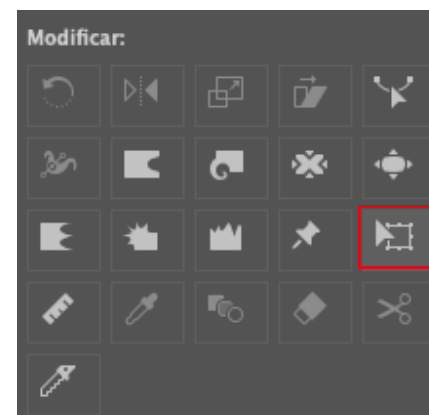
Tipografia SuperMagic

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z
a b c d e f g h i j k l m
n o p q r s t u v w x y z
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Amb **Illustrator** vaig dibuixar les formes simples d'un petard encès. No em calia res més, aquest cartell tindria com a protagonistes **la tipografia i el color**.

El següent pas va ser posar-me a buscar tipografies d'estil seixanter i de seguida la vaig trobar: la **SuperMagic** (FontSpace) podia funcionar. A **Illustrator**, vaig compondre els cossos de text i els vaig traçar per poder manipular les lletres i deformar-les seguint la silueta del petard.

En aquest cartell (i algun altre també), he reduït la quantitat de lletres, per exemple, en aquest cas, no he inclòs la paraula "revetlla" ni tampoc 23 de juny. Ho he fet per qüestions estètiques, però també ho he **obviat** en aquells casos en què les dates **sempre són les mateixes** any rere any. De totes maneres, aquests cartells estan subjectes al futur vist i plau de l'Ajuntament de Sant Sadurní, que serà posterior a la finalització d'aquest projecte de final de grau.

Eina de **transformació lliure de traçats** feta servir per deformar la tipografia.

Ref. 132-133

Per aplicar la psicodèlia al cartell vaig fer servir un parell de patrons inspirats en l'**Art Òptic (Op-Art)**, extrets de galeria d'imatges i modificats en gamma cromàtica per adaptar-los als colors "ardents" del cartell. La flama vaig decorar-la amb un patró òptic, aquest cop realitzat per una servidora, mitjançant l'eina de **fusió de traçats** d'**Illustrator**.

Com veureu a la pàgina del resultat final del cartell, vaig fer servir el mateix recurs de la fusió per expandir la silueta creada a partir de la unió del petard amb la tipografia, i ampliar l'efecte de **reverberació d'ones** fins als extrems del cartell, **com si la vibració vingués cap a nosaltres**.

Un altre detall que **fusiona tipografia i dibuix** és la utilització doble del **triangle** del cap del petard per simular la **A** de "Sant" i així fer un conglomerat de grafies més compacte. Per altra banda, la **S** de "Sant" s'utilitza doblement, tant per Sant Joan com per Sant Sadurní. Un joc tipogràfic similar al que també vaig fer servir en el disseny del cartell de Sant Jordi.

Conclusions

Reflexió

134. Diversos cartells enganxats a la via pública el dia 22 de maig de 2024, Sant Sadurní d'Anoia. Font: fotografia pròpia.

“El cartel es una obra gráfica de tirada ilimitada y de fruición gratuita que caracteriza hoy el rostro efímero de la ciudad. Nueve de cada diez son basura, y no existe crítica alguna que se obligue a denunciarla, señalando los pocos casos en que, vinculándose a la gráfica del arte, la información se da a nivel estético. Pero es un campo en que el arte puede volver a ser un modelo.” **Giulio Carlo Argan** (1974) a través d'**Enric Satué**, *El diseño gráfico*, pàg. 270.

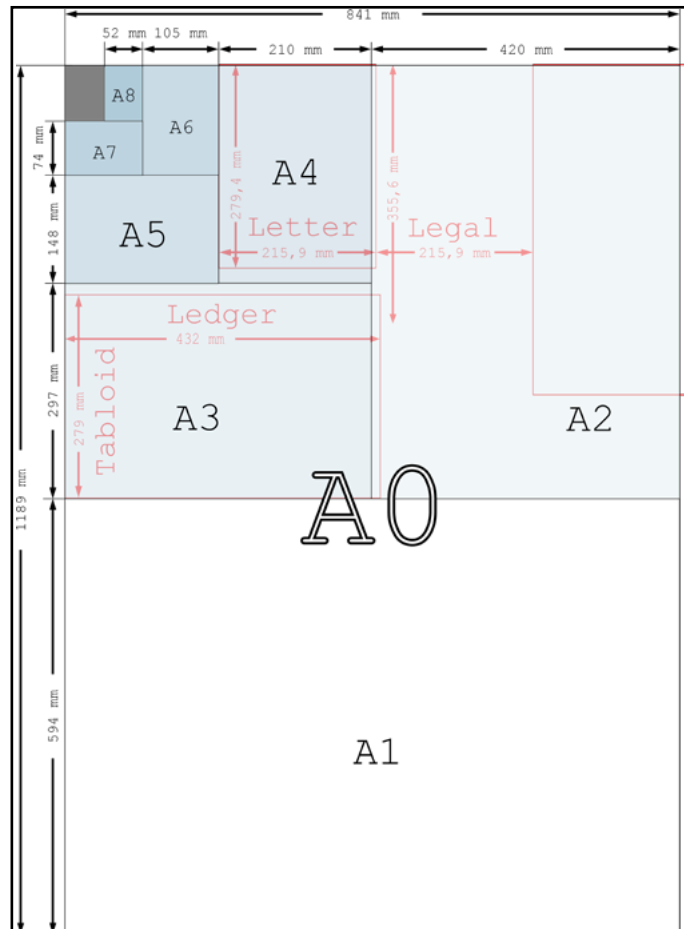
Les declaracions de l'historiador i crític d'art italià **Giulio Carlo Argan**, sonen força dures, però em serveixen per introduir certa reflexió que em va venir al cap mentre passejava pels carrers de Sant Sadurní.

Tenint clar que el cartell serveix per informar, em pregunto si alguns d'aquests cartells que he dissenyat no tenen més aviat una intenció d'imitar el que fan les grans ciutats de prestigi en les que ens emmirallem com, per exemple, **Barcelona**.

Potser, l'objectiu real que persegueixen les institucions és, més aviat, el de **crear un fons d'art i intentar elevar el prestigi** de la població d'una forma, més o menys ràpida i econòmica.

Sense voler-me llençar pedres a la meva teulada, ja que com a dissenyadora estic ben contenta que m'encarreguin aquests tipus de treballs; el que realment vull evidenciar és si hi ha alguna persona que **no sàpiga** quan és Sant Jordi, Sant Joan o qualsevol de les altres **festes tradicionals** d'una població. Jo crec que la resposta a aquesta pregunta és negativa.

Estem d'acord si pensem que els **visitants ocasionals** d'un indret pot ser que no sàpiguem quan s'escau la festa major del lloc que

135. Mides i proporcions dels formats DIN A, junt amb altres formats usats principalment al continent americà. Font: Wikimedia Commons.

visiten, però realment penso que el públic objectiu d'un cartell d'aquest tipus sol ser la **població autòctona** i no l'estrangera.

Potser el disseny de cartells d'aquest tipus, com el conjunt que he dissenyat, formen més **part de la festa** en si, i són simplement uns **objectes de decoració efímers**, amb una **funció comunicativa** que queda molt en segon pla.

Deixant de banda aquesta part de crítica, penso que és un bon moment per reflexionar el perquè els cartells són com són. Per què apostem pel format **en vertical i en mida DIN A3**?

Bàsicament, la **verticalitat** de dalt a baix ve arran del nostre ordre de lectura, però també podríem afegir-hi altres motius: per exemple, que és la nostra percepció qui estructura l'escena segons **l'eix vertical i l'eix horitzontal**. Aquests dos eixos compositius es troben relacionats amb la nostra manera de ser al món com a primats bípedes. Principalment, mantenim la sensació d'equilibri amb els peus a terra i en **posició vertical** i, a més, la nostra percepció reconeix amb major eficiència la simetria bilateral d'un objecte **si l'eix de simetria coincideix amb l'eix vertical**. Així que, tots aquests fets, ens poden ajudar a justificar la predilecció que tenim pel format vertical.¹

Referent al format **DIN A3**, que són les sigles provinents de **Deutsches Institut für Normung**, hem d'anar a buscar-ne els seus orígens a l'Alemanya de l'any 1922, i a la figura de l'enginyer **Walter Forstmann**, qui va crear aquest conjunt de formats per tal d'unificar les mides de paper sota una proporcionalitat matemàtica.

1. Alberich J., Gómez D., Ferrer A., Sánchez A. (2020) **Conceptes de disseny gràfic**. Segona Edició. Universitat Oberta de Catalunya.

Conclusió

Un dels dilemes més grans que m'ha sorgit durant l'elaboració d'aquest projecte de final de grau, ha estat el fet de recórrer o no a **imatges d'estoc**. És evident, que ser capaç de crear tots els elements seria **el més ideal i el més desitjable**, tal com em va assessorar la meva tutora **Carla Calleja García**.

Una imatge que no és pròpia, resta prestigi a tot disseny perquè li treu **personalització**. El client paga per allò únic i no vol veure la seva imatge repetida per anunciar alguna cosa diferent. De totes maneres, no ens enganyem, crec que no m'equivoco si dic que en l'època actual, l'ús d'aquest tipus de galeries és més que habitual, per culpa pels terminis d'entrega tan curts amb els quals es treballa. El problema del **disseny no-únic** el pot solucionar la incipient tecnologia de la **Intel·ligència Artificial**, però si entrés en aquest debat, m'allargaria massa.

En el cas que m'ocupa, malgrat ser un treball inscrit en l'àmbit acadèmic, no és menys cert, que els temps són tan ajustats com ho són en el món laboral i que l'alternativa proposada per la tutora de presentar menys cartells, però amb la totalitat dels elements gràfics elaborats per mi, trencava l'essència del projecte inicial de crear els **set cartells abraçant el màxim nombre d'estils artístics de la història del cartellisme des dels seus inicis**. Aquesta última premissa, cal dir que és com si m'hagués tirat un tret al propi peu, per ser una premissa autoimposada, una autoexigència, i no pas un requisit del mateix TFG.

Seguint amb aquesta reflexió, vull afegir que, per una banda, aquest és més un treball de **disseny compositiu** i no pas un treball d'il·lustració, i per altra, que si ens cenyíssim totalment al fet

que els treballs de disseny que es presenten han de ser el 100% creació pròpia, també hauríem de crear les **tipografies** nosaltres mateixos, i no pas fer-ne servir de creades per terceres persones, com se sol fer també molt habitualment i sense cap mena de qüestionament.

Per finalitzar, vull dir que aquest treball final és una culminació del què he après durant el grau perquè engloba aspectes tractats en diferents assignatures des del **treball compositiu**, al **dibuix**, a la **teoria del color**, a la **tipografia**, a la **utilització de tres dels programes de disseny essencials** (Photoshop, In Design i Illustrator) i, també té la seva part d'**investigació històrica i crítica**.

Potser és un projecte **modest**, que li falta el punt d'innovació que se li espera a un treball de final de grau, però en tot cas, és innegable que és un treball que m'ha servit per agafar **agilitat i destresa** en allò que podria dedicar-me a fer, en un futur molt pròxim per no dir, immediat.

136. Diversos cartells enganxats en una paret. Font: Pexels.

Annexe

Article de presentació del cartell de Fires i Festes

El següent **article** ha d'aparèixer publicat al **programa de Fires i Festes** que s'edita cada any amb motiu d'aquestes Festes i que recull diversos articles relacionats amb el poble, així com fotografies, entrevistes i l'agenda d'actes festius:

L'encàrrec per elaborar el cartell de Fires em va arribar just en el moment que havia de decidir quina seria la temàtica o projecte que desenvoluparia en el meu Treball de Final de Grau de la carrera de Disseny i Creació Digital que estava acabant de cursar. Haig de dir que, si bé, inicialment no vaig dubtar a acceptar l'oferta de l'Ajuntament perquè dissenyar el cartell de les Fires era una cosa que sempre m'havia fet il·lusió, sí que vaig dubtar en si l'encàrrec era una bona opció per desenvolupar-lo dins d'un treball de final de grau. Un cop parlat amb les dues parts, tant la meua tutora com el Servei de Cultura de l'Ajuntament, vaig anar perfilant el projecte.

De fet, cal dir que l'encàrrec consta de sis cartells més, encara inèdits, que il·lustraran altres dies assenyalats a la vila, com són la Festa Major, la cavalcada de Reis, Carnaval, Sant Jordi, els Barris i Sant Joan, festes que es repassen fotogràficament cada any al programa de fires que teniu a les vostres mans.

Per fer créixer la proposta i presentar un TFG amb més contingut, vaig decidir englobar tot el projecte seguint la història estilística del cartellisme occidental, començant pels primers cartells reconeguts de la mà dels postimpressionistes com Jules Chéret o Henri de Toulouse-Lautrec, passant pel Modernisme d'Alphonse Mucha, la geometria de l'escola alemanya de disseny Bauhaus, l'art déco, l'estil constructivista, l'estil americà dels anys 50-60 i finalment, el moviment de la psicodèlia i l'Op Art dels anys 60-70. Així doncs,

aquest primer cartell, el dedicat a les Fires i Festes, es basa en l'obra del pintor francès Toulouse-Lautrec, amb un estil actualitzat als nostres dies.

Primer de tot, cal fixar-se que, els cartellistes d'aquella època basaven les seves obres publicitàries en mostrar l'atractiu de la figura femenina. Són famosos els treballs de Lautrec que mostren ballarines i vedets, en especial, la seva musa, Jane Avril. És per això que també he centrat el meu cartell en una figura femenina que gaudeix de la festa de les fires, emmarcada per una parra curulla de pàmpons i raïms a punt de ser collits, imitant a la vegada el marc que podem veure en el cartell de Lautrec titulat Jane Avril, Jardin de Paris (1893).

Aquest any 2024, marcat per aquesta terrible sequera que ens ha fet patir a tots, i encara més a pagesos i cavistes, poder observar una parra ben verda i plena de vida, és el desig més gran que podem tenir tots els convilatans. I és que, no hem d'oblidar que l'arrel d'aquesta festa és el mercat agrari i de bestiar que s'organitzava a la vila pels volts de la verema i que, en tant que els carrers del poble s'omplien de visitants, també s'aprofitava per fer una mica de festa, malgrat que l'endemà, ben d'hora, s'hagués de matinar per collir els raïms.

La gamma cromàtica escollida és afí a la que feia servir Toulouse-Lautrec, com també ho és als colors que relacionem a la festa de les fires i al paisatge i època de l'any en què ens trobem: el final de l'estiu. Així els tons grocs, ocres, marrons i verds esmorteïts són els que vesteixen el cartell, amb contrastos forts de llums i ombres, siluetes i superposicions, que ens separen els plans de profunditat.

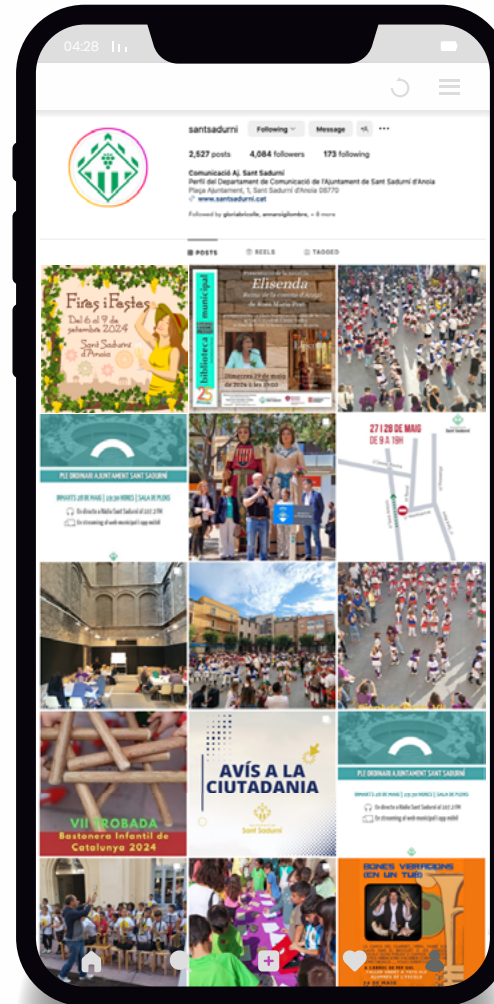
Sense voler deixar de banda cap dels col·lectius que fan possible la festa, espero que aquest cartell ens faci a tots participants de viure i gaudir d'unes bones Fires i Festes.

Anna Arnan Ros

Adaptacions digitals

1 x 1

9 x 16

16 x 9

Referències

Referències

Article Sant Sadurní d'Anoia i les festes tradicionals:

1. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. Història de Sant Sadurní. <https://santsadurni.cat/document.php?id=5082>
2. Contributors to Wikimedia projects. (2023). Sant Sadurní d'Anoia. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Sant_Sadurn%C3%AD_d%27Anoia
3. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. Fires i Festes. <https://santsadurni.cat/firesifestes>
4. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. Festa Major. <https://santsadurni.cat/festamajor>
5. Contributors to Wikimedia projects. (2023). Reis d'Orient. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Reis_d%27Orient
6. Contributors to Wikimedia projects. (2024). Carnaval. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Carnaval>
7. Contributors to Wikimedia projects. (2024). Diada de Sant Jordi. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Diada_de_Sant_Jordi
8. Contributors to Wikimedia projects. (2024). Diada de Sant Jordi. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Diada_de_Sant_Jordi
9. Inventari del patrimoni cultural i immaterial del Penedès. (s. f.). <https://immaterialpenedes.cat/inventari/22/72>
10. Història de la flama del Canigó – TRADICAT. (s. f.). <http://tradicat.cat/presentacio-2/historia-de-la-flama-del-canigo/>

Article La història del cartellisme a la vila:

1. Eroles, Ll. (1994) Cartells i publicitat del cava, 1898-1936. Miscel·lània Penedesenca. Pàg. 118. <https://raco.cat/index.php/DelPenedes/article/view/86272>

Article La història del cartellisme al món:

1. Frago, M. 12Caracteres. (2024). Historia del cartel: siglos de comunicación visual. Domestika. <https://www.domestika.org/es/blog/4698-historia-del-cartel-siglos-de-comunicacion-visual>
2. Frago, M. 12Caracteres. (2024). Historia del cartel: siglos de comunicación visual. Domestika. <https://www.domestika.org/es/blog/4698-historia-del-cartel-siglos-de-comunicacion-visual>
3. Morales, J. (2018) Introducció al projecte i metodologia en disseny gràfic. Universitat Oberta de Catalunya. Pàgs. 8-9
4. Alonso, R. L. (2021). El arte del cartel publicitario. Estudio Gráfico. <https://estudio-grafico.blogspot.com/2021/02/arte-y-publicidad.html>
5. Alonso, R. L. (2021). El arte del cartel publicitario. Estudio Gráfico. <https://estudio-grafico.blogspot.com/2021/02/arte-y-publicidad.html>

Article Les últimes tendències en el cartellisme:

1. San Cornelio, G. Taller de forma i composició: marc conceptual i catàleg d'exemples. Universitat Oberta de Catalunya. Pàg. 4
2. Morales, J. (2018) Introducció al projecte i metodologia en disseny gràfic. Universitat Oberta de Catalunya. Pàg. 13
3. Alberich J., Gómez D., Ferrer A., Sánchez A. (2016) *Gràfics digitals*. Disseny Gràfic. Universitat Oberta de Catalunya. Pàg. 77.
4. Morales, J. (2018) Introducció al projecte i metodologia en disseny gràfic. Universitat Oberta de Catalunya. Pàg. 14
5. Morales, J. (2018) Introducció al projecte i metodologia en disseny gràfic. Universitat Oberta de Catalunya. Pàg. 14
6. Codeart. (2024). Graphic Design Trends 2024 - CodeArt - Medium. Medium. <https://medium.com/codeart-mk/graphic-design-trends-2024-52c4b55981df>

7. OpenAI. (2024). ChatGPT3.5 [prompt: ¿Cuando empezó a utilizarse la forma de publicidad DOOH?"]. <https://chat.openai.com/>
8. López Aranda, D. (2011). El digital "out of home (dooh)" o "digital signage", el otro marketing digital. Trípodos (Barcelona), 28 Neopublicitat.

Referències d'imatges per ordre d'aparició en aquesta Memòria:

1. Linde, A., & Linde, A. (2019). Recordando a Jano, el gran cartelista del cine español. Gràffica. <https://graffica.info/recordando-a-jano-el-gran-cartelista-del-cine-espanol/>
2. Tipos Infames. Prohibido fijar carteles: eventos y presentaciones. <https://www.tiposinfames.com/agenda/prohibido-fijar-carteles/4142/>
3. Forn, J. ; Romeu, A. (2018) Varias, una impremta d'etiqueta (1918-2018).
- 4-5. Centre d'Estudis Sadurninencs. (1999). Imatges i documents d'un segle. Fires i Festes de 1999. Sant Sadurní d'Anoia.
6. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. Els Barris. <https://santsadurni.cat/festadelsbarris>
7. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. Revetlla de Sant Joan. <https://santsadurni.cat/document.php?id=11444>
8. Filloxera Festival 2023 (2022) Rad Season. <https://radseason.com/event/fil-loxera-festival-barcelona-spain/>
9. Galeria d'imatges. <https://semnrefum.cat/galeria-dimatges/>
10. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. Fiestas y tradiciones. https://santsadurni.cat/document.php?id=9533&idioma=es&per_imprimir=1
11. Sans, D. (2021). La Bèstia. https://dolorssans.com/noticia_labestia/
12. Sarainblue. (2014). Anual romeria a Montserrat. Cultura Activa. <https://sarainblue.wordpress.com/2014/11/16/anual-romeria-a-montserrat/>
13. Sentís, M. (2021). Gegants de Sant Sadurní d'Anoia. GegantCat. <https://gegantcat.com/fitxa/gegants-de-sant-sadurni-danoia>
- 14-15. Oliva, V.; Oliva, O. (2015) Barcelona. Publicitat i Ephemera. Ajuntament de Barcelona.
16. Mendoza, T. A. Publicidad 3. 34 carteles. <http://recuerdaconmigo.blogspot.com/2011/05/publicidad-3-34-carteles.html>
17. Oliva, V.; Oliva, O. (2015) Barcelona. Publicitat i Ephemera. Ajuntament de Barcelona.
18. Codorníu. (1997). Llibre commemoratiu del 125è aniversari del cava Codorníu (1872-1997).
19. Oliva, V.; Oliva, O. (2015) Barcelona. Publicitat i Ephemera. Ajuntament de Barcelona.
- 20-23. Forn, J. ; Romeu, A. (2018) Varias, una impremta d'etiqueta (1918-2018).
24. Centre d'Estudis Sadurninencs. (1999). Imatges i documents d'un segle. Fires i Festes de 1999. Sant Sadurní d'Anoia.
- 25-26. Forn, J. ; Romeu, A. (2018) Varias, una impremta d'etiqueta (1918-2018).
27. Portada del programa de Fires i Festes de 1978. Document propi de l'autora de la memòria.
28. Ruiz de la Prada, A. Exposición "Cartells de la Setmana del Cava: 1982-2017" (Barcelona). <https://www.agatharuizdelaprada.com/exposicion-cartells-de-la-setmana-del-cava-1982-2017-barcelona/>
29. Bayés, P. Obra Impresa. <https://pilarin.cat/tipos/obra-impresa>
30. Inaudit (inauditportfoli). Profile. Pinterest. <https://www.pinterest.es/inauditportfoli/>
31. Estruch. (2023). XXVIII Congreso Internacional del Cava - Acenología. https://www.acenologia.com/congreso_cava_10/
32. Recetum. (2020). Cavatast 2014, XVIII Mostra de caves i gastronomia. <https://www.recetum.com/cavatast-2014-xviii-mostra-de-caves-i-gastronomia/>
33. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. Cavatast 2018. https://santsadurni.cat/document.php?id=11821&idioma=en&per_imprimir=1
34. Laura. (2019). El Cavatast 2019 apuesta por la innovación y la gastronomía de alta calidad - Vinos y Restaurantes. <https://www.revistavinoyrestaurantes.com/el-cavatast-2019-apuesta-por-la-innovacion-y-la-gastronomia-de-alta-calidad/>
35. Blog FlavorCook. (2022). Cavatast. <https://www.flavorcook.com/flavoragenda/cavatast/>

36. Baile del Moulin Rouge. Museo de Bellas Artes de Bilbao. (2022). <https://bilbaomuseoa.eus/obra-de-arte/bal-du-moulin-rouge-baile-del-moulin-rouge/>
37. Domínguez, M. Á. (2021). Cassandre, pionero del cartel moderno. Medium. <https://mangelesdominguez.medium.com/a-m-cassandre-una-figura-fascinante-del-dise%C3%B1o-y-el-cartel-moderno-cd0f5cb748ff>
38. Montyn, J. B., & Montyn, J. B. (2018). Bauhaus: A 100 años de la revolución creativa. Experimenta. <https://www.experimenta.es/noticias/industrial/bauhaus-a-100-anos-de-la-revolucion-creativa/>
39. TheAustinVagabond. Etsy. <https://www.etsy.com/es/listing/772921712/1967-grateful-dead-otis-rush-the-canned>
40. Milton Glaser | Store | Temple University Music Festival, 1975. <https://www.miltonglaser.com/store/c:posters/863/temple-university-music-festival-1975>
41. López, J. M. (2020). 100 años de Saul Bass, el genio que diseñó los carteles más bonitos de la historia del cine. GQ España. <https://www.revistagq.com/noticias/articulo/saul-bass-carteles-de-cine>
- 42-46. Concurso Internacional de Cartelismo Publicitario Francisco Mantecón - Bodegas Terras Gauda 2019. Marka Informàtica. <https://www.franciscomantecon.com/2019/galeria.php>
47. Jones, C. Unsplash.
48. La publicidad dinámica vence al aburrimiento en los túneles del metro. (2023). Agencias, Grupo Control Publicidad. <https://controlpublicidad.com/agencias-publicidad/la-publicidad-dinamica-vence-al-aburrimiento-en-los-tuneles-del-metro/>
49. Vargas, S. (2021). Un enorme gato en 3D maúlla desde una de las vallas publicitarias más grandes de Tokio. My Modern Met En Español. <https://mymodernmet.com/es/gato-3d-valla-publicitaria-tokio/>
- 50-56. Cartells de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/cartells/ca>
57. File:Lautrec reine de joie (poster) 1892.jpg. (2024). Wikimedia Commons. Retrieved 15:38, mayo 23, 2024 from [https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Lautrec_reine_de_joye_\(poster\)_1892.jpg&oldid=844552147](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Lautrec_reine_de_joye_(poster)_1892.jpg&oldid=844552147).
58. File:Henri de Toulouse-Lautrec 019.jpg. (2022). Wikimedia Commons. Retrieved 15:41, mayo 23, 2024 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Henri_de_Toulouse-Lautrec_019.jpg&oldid=710473988.
59. De Toulouse-Lautrec, Henri de - Matthias, A.: Henri de Toulouse-Lautrec, Taschen 1987, s. 33., Dominio público, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=109458>
60. Filloxera Festival 2023 (2022) Rad Season. <https://radseason.com/event/fil-loxera-festival-barcelona-spain/>
61. Reproduction of a poster advertising 'Jane Avril' at the Jardin de Paris. <https://www.reprodart.com/a/henri-de-toulouse-lautrec-1/reproductionofaposteradve-68.html>
62. Freepik.
63. Freepik.
64. Reinoso, A., & Agencias, R. J. (2023). La Generalitat convoca a la Mesa de Sequía de la Comunitat para escuchar necesidades del sector. El Español. https://www.elespanol.com/alicante/20230422/generalitat-convoca-mesa-sequia-comunitat-escuchar-necesidades/758174285_0.html
65. DO Cava a través d'X.
66. By The official poster of the 56th Sitges Film Festival, Fair use, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?curid=74844473>
67. File:Henri de Toulouse-Lautrec 019.jpg. (2022). Wikimedia Commons. Retrieved 15:41, mayo 23, 2024 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Henri_de_Toulouse-Lautrec_019.jpg&oldid=710473988.
68. Alfons Mucha Sarah Bernard como Melisinda, 1896: Descripción de la obra. (s. f.). Arhive. https://arthive.com/es/alphonsemucha/works/388241~Sarah_Bernard_como_Melisinda
69. File:Alfons Mucha - F. Champenois Imprimeur-Éditeur.jpg. (2024, abril 7). Wikimedia Commons. Retrieved 16:09, mayo 23, 2024 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Alfons_Mucha_-_F._Champenois_Imprimeur-%C3%89diteur.jpg&oldid=866399038.
70. Alfons Mucha Cartel promocional «Cerveza de Maas», 1897, 105×155 cm: Descripción de la obra. (s. f.). Arhive. <https://arthive.com/es/alphonsemucha/>

works/362899-Cartel_promocional_Cerveza_de_Maas

71. Sentís, M. (2024). Gegants de Sant Sadurní d'Anoia. GegantCat. <https://gegantcat.com/fitxa/gegants-de-sant-sadurni-danoia>

72. Esteves, A. (2013). Cal Calixtus - Sant Sadurní d'Anoia - Pobles de Catalunya. (s. f.). <https://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=7919>

73. Sans, D. (2021). La bèstia. Dolors Sans. https://dolorssans.com/noticia_labestia/

74. Ballo, R. (2017). Catalunya medieval. <https://www.catalunymedieval.es/esglesia-parroquial-de-sant-sadurni-sant-sadurni-danoia-alt-penedes/>

75. File: Alfons Mucha - F. Champenois Imprimeur-Éditeur.jpg. (2024, abril 7). Wikimedia Commons. Retrieved 16:09, mayo 23, 2024 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Alfons_Mucha_-_F._Champenois_Imprimeur-%C3%89diteur.jpg&oldid=866399038.

76. Gegants tv. (2022). Gegants de Sant Sadurní d'Anoia [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=LfGRvWByYj8>

77. Ajuntament de Masquefa a través d'X.

78. Filella, R. (s. f.). Sant Sadurní invertirà 7 mil euros per a la reforma dels dos gegants del poble. EIXDIARI. <https://www.eixdiari.cat/cultura/doc/64705/sant-sadurni-invertira-7-mil-euros-per-a-la-reforma-dels-dos-gegants-del-poble.html>

79. Montyn, J. B., & Montyn, J. B. (2018). Bauhaus: A 100 años de la revolución creativa. Experimenta. <https://www.experimenta.es/noticias/industrial/bauhaus-a-100-anos-de-la-revolucion-creativa/>

80. Shaddesign Ru a través de Pinterest.

81. Hubbs, D. a través de Pinterest. davidhubbs.wordpress.com

82. Montyn, J. B., & Montyn, J. B. (2018). Bauhaus: A 100 años de la revolución creativa. Experimenta. <https://www.experimenta.es/noticias/industrial/bauhaus-a-100-anos-de-la-revolucion-creativa/>

83. Gustafsson, W. Cartel de la Bauhaus 1919. Printler. (s. f.). <https://printler.com/es/poster/77067/>

84. Canva.

85. Freepik.

86. Bauhaus 100 Years of Triadic Ballet Oskar Schlemmer. Poster by Riccardo Guasco, a través de Pinterest.

87. Dubonnet. (2024). Museu Nacional D'Art de Catalunya. <https://www.museunacional.cat/es/colleccio/dubonnet/cassandra/214194-000>

88. Jean Carlu. Maxim Eliseev a través de Pinterest.

89. Guayabero, Ó. (2021). 10 carteles que tienen 100 años y siguen siendo modernos. ESDESIGN. <https://www.esdesignbarcelona.com/actualidad/disenio-grafico/10-carteles-que-tienen-100-anos-y-siguen-siendo-modernos>

90. Pxdream. (2015). Carteles de carnaval: 22 ejemplos de alegre creatividad. PxDream - Diseño Web Profesional. <https://www.pxdream.com/blog/2015/02/05/carteles-de-carnaval-22-grandes-ejemplos-de-alegre-creatividad/>

91. Freepik.

92. Guayabero, Ó. (2021). 10 carteles que tienen 100 años y siguen siendo modernos. ESDESIGN. <https://www.esdesignbarcelona.com/actualidad/disenio-grafico/10-carteles-que-tienen-100-anos-y-siguen-siendo-modernos>

93. Jean Carlu. Maxim Eliseev a través de Pinterest.

94. Fiesta de Carnaval Ateneo Mairena del Aljarafe: «Los felices años 20». (s. f.). Ayuntamiento de Mairena del Aljarafe. <https://www.mairenadelaljarafe.es/es/actualidad/eventos/Fiesta-de-Carnaval-Ateneo-Mairena-del-Aljarafe-Los-felices-anos-20/>

95. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia - <https://santsadurni.cat>. (s. f.). La festa de Carnaval se celebrarà el dissabte 10 de febrer. Ajuntament de Sant Sadurní D'Anoia. https://santsadurni.cat/document.php?id=20052&per_imprimir=1

96. Michel Bouchaud. Dates unknown. La plage de Monte Carlo 192. (S. F.). <https://catalogue.swanngalleries.com/Lots/auction-lot/MICHEL-BOUCHAUD---DATES-UNKNOWN---LA-PLAGE-DE-MONTE-CARLO-192?saleno=2612&lotNo=247&refNo=789607>

97. Aleksandr Rodchenko.realidadesdesveladas.wordpress.com a través de Pinterest.
98. Posters USSR The best nipple there was not. . . : Descripción de la obra. (s. f.). Arhive. https://arthive.com/es/artists/9893~Posters_USSR/works/280727~The_best_nipple_there_was_not
99. Harryman, S. History Photography and Graphic Design, via Flickr. graphic-design-collections-93.blogspot.com a través de Pinterest.
100. Pinterest_CoolMaison.
101. Pinterest_suplementopernambuco.com.br
102. Arana, A. (2022). Sant Jordi confinado. ludiclab. <https://www.ludiclab.net/post/sant-jordi-confinado>
103. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia - <https://santsadurni.cat>. (s. f.-a). Diada de Sant Jordi - Fira del Llibre i la Rosa. Ajuntament de Sant Sadurní D'Anoia. <https://santsadurni.cat/document.php?id=20247>
104. Giles, B. a través de Pinterest.
105. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia - <https://santsadurni.cat>. (s. f.-a). Ballada de sardanes per Sant Jordi. Ajuntament de Sant Sadurní D'Anoia. https://santsadurni.cat/8835?per_imprimir=1
106. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia - <https://santsadurni.cat>. (s. f.-c). Diada de Sant Jordi en imatges. Ajuntament de Sant Sadurní D'Anoia. <https://santsadurni.cat/document.php?id=19033>
107. Arana, A. Sant Jordi 2019. ludiclab. A través de Pinterest.
108. Aleksandr Rodchenko.realidadesdesveladas.wordpress.com a través de Pinterest.
- 109-110. Freepik.
111. File:Godzilla (1954).jpg. (2024). Wikimedia Commons. Retrieved 17:46, mayo 23, 2024 from [https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Godzilla_\(1954\).jpg&oldid=862701917](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:Godzilla_(1954).jpg&oldid=862701917).
112. Reproducció a través d'Etsy.
113. Estufa archivos - La Retrografía. (s. f.) <https://www.laretrografia.com/etiqueta-producto/estufa/>
114. Yuste, M. (2019). Budweiser rectifica y actualiza sus carteles publicitarios sexistas de los años 50 y 60 apostando por la. . . Tendencias. <https://www.tendencias.com/feminismo/budweiser-rectifica-actualiza-sus-carteles-publicitarios-sexistas-anos-50-60-apostando-igualdad>
115. Redacció. (s. f.). Els barris de Sant Sadurní conviden a set dies de festa. EIXDIARI. <https://www.eixdiari.cat/societat/doc/41468/els-barris-de-sant-sadurni-conviden-a-set-dies-de-festa.html>
116. D'Anoia, A. S. S. (s. f.). Rengle dels Confits, Barri Ajuntament. Flickr. <https://www.flickr.com/photos/santsadurni/14298261488>
117. Soler, J. M. (2023). Sant Sadurní està vivint unes festes dels Barris recuperant l'esplendor d'abans de la pandèmia | RTVVilafra. <https://www.rtvvilafra.cat/2023/06/sant-sadurni-esta-vivint-unes-festes-dels-barris-recuperent-lesplendor-dabans-de-la-pandemia/>
118. Freepik.
- 119-120. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia - <https://santsadurni.cat>. (s. f.-d). ELS BARRIS. Ajuntament de Sant Sadurní D'Anoia. https://santsadurni.cat/festadelsbarris?per_imprimir=1
121. Yuste, M. (2019). Budweiser rectifica y actualiza sus carteles publicitarios sexistas de los años 50 y 60 apostando por la. . . Tendencias. <https://www.tendencias.com/feminismo/budweiser-rectifica-actualiza-sus-carteles-publicitarios-sexistas-anos-50-60-apostando-igualdad>
122. Freepik.
123. Giles, J. (2018). Reminder: Advertising in the 1950s Had No Chill. Jenna Giles Design. <https://www.jennagiles.com/reminder-advertising-1950s-no-chill/>
124. Freepik (Sketchpedia).
125. Villalba, J. (2014). El origen de los carteles psicodélicos de los 60. Yorokobu. <https://www.yorokobu.es/el-origen-de-los-carteles-psicodelicos-de-los-60/>

126. Big Brother and the Holding Company - Victor Moscoso. (s. f.). HA! <https://historia-arte.com/obras/big-brother-and-the-holding-company>
127. Admin. (2020). ¿Cómo ha evolucionado el diseño gráfico? - artesvisuales. artesvisuales. <https://artesvisuales.com/blog/como-ha-evolucionado-el-diseno-grafico/>
128. Genzlinger, N. (2020). Bonnie MacLean, Psychedelic Poster Artist, Is Dead at 80. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2020/02/20/arts/bonnie-maclean-dead.html>
129. Freepik.
130. Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia - <https://santsadurni.cat>. (s. f.-f). Revetlla de Sant Joan. Ajuntament de Sant Sadurní D'Anoia. https://santsadurni.cat/document.php?id=17749&per_imprimir=1
131. Administrador. (2017). Verbena de San Juan 2017 - Ajuntament de Mont-Roig del Camp. Ajuntament de Mont-roig del Camp. <https://mont-roig.cat/es/actualitat/noticies/verbena-de-san-juan-2017/>
- 132-133. Freepik.
134. Diversos cartells enganxats a la via pública el dia 22 de maig de 2024, Sant Sadurní d'Anoia. Font: fotografia pròpia.
135. File:A size illustration2 with letter and legal.svg. (2023). Wikimedia Commons. Retrieved 17:38, mayo 24, 2024 from https://commons.wikimedia.org/w/index.php?title=File:A_size_illustration2_with_letter_and_legal.svg&oldid=778854179.
136. Pexels. Timmossholder.

Materials utilitzats als cartells que no són de creació pròpia:

Fires i Festes:

Focs artificials: Freepik (studiogstock)
 Raïms: Freepik (modificat)
 Copa de cava: Freepik (modificat)
 Fulles: Freepik
 Tipografies: Grasshopper. Dissenyada per Nick's Fonts. Distribuïda per Fontspace.

Festa Major:

Patró de rajos de sol: Freepik (studiogstock)
 Palmes: Freepik
 Tipografies: Grasshopper i Rivanna. Dissenyada per Nick's Fonts. Distribuïda per Fontspace.

Cavalcada de Reis:

Patró base estampat: Freepik (modificat)
 Tipografies: Star Trebek dissenyada per Chequered Ink. Timeburner dissenyada per NimaType. Distribuïdes per Fontspace.

Carnaval:

Tipografia: Limelight. Dissenyada per Sorkin Type. Distribuïda per Fontspace.

Sant Jordi:

Llibre: Freepik
 Fotografia de la sardana: Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia.
 Tipografia: Forced Square. Dissenyada per Friendly. Distribuïda per Dafont.

Barris:

Clavell: Freepik (Sketchopedia).
 Tipografies: Abril Fatface dissenyada per TypeTogether. Dancing Script dissenyada per Impallari Type. Distribuïdes per Google Fonts.

Sant Joan:

Patró triangular: Freepik
 Patró quadrangular: Freepik
 Tipografia: SuperMagic. Dissenyada per All Super Font. Distribuïda per Fontspace

Mockups de les adaptacions digitals:

Pàg. 109: Freepik
 Pàg. 110: Freepik (zlatko_plamenov)
 Pàg. 111: Freepik

Bibliografia i webgrafia

¿**Qué son los formatos DIN?** Pulpo En Su Tinta. <https://www.pulpoensutinta.com/blogs/serigrafia/que-son-los-formatos-din>

25 años del Sónar en imágenes. (2018). Harper's Bazaar. <https://www.harpersbazaar.com/es/cultura/ocio/g21334426/sonar-festival-musica-historia-imagenes/>

Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. **Festa Major.** <https://santsadurni.cat/festamajor>

Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. **Fires i Festes.** <https://santsadurni.cat/firesifestes>

Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia. **Història de Sant Sadurní.** <https://santsadurni.cat/document.php?id=5082>

Alberich J., Gómez D., Ferrer A., Sánchez A. (2016) **El procés del disseny gràfic.** Disseny Gràfic. Universitat Oberta de Catalunya. (pàgs. 8 - 33).

Alberich J., Gómez D., Ferrer A., Sánchez A. (2016) **Gràfics digitals.** Disseny Gràfic. Universitat Oberta de Catalunya. (pàgs. 77).

Alberich J., Gómez D., Ferrer A., Sánchez A. (2020) **Conceptes de disseny gràfic.** Segona Edició. Universitat Oberta de Catalunya.

Alonso, R. L. (2021). **El arte del cartel publicitario.** Estudio Gráfico. <https://estudio-grafico.blogspot.com/2021/02/arte-y-publicidad.html>

Antonio Badía. (s. f.). Real Academia de la Historia. <https://dbe.rah.es/biografias/41160/antonio-badia>

Anuncios, A. (2021). **Freixenet (cava) (20 anuncios).** <https://antiguosanunciosdeantes.blogspot.com/2021/02/freixenet-cava-20-anuncios.html>

Aun, J. (2010). **Illustration in commercial identities.** ProQuest Dissertations Publishing.

Barnhart, B. (2024). **The Graphic Designer's Guide to Bauhaus Design.** Linearity Blog. <https://www.linearity.io/blog/bauhaus-design/>

Barnicoat, J. (1997) **Los carteles su historia y su lenguaje.** Gustavo Gili. Cuarta Edició.

Bauhaus. Monoskop. (s. f.). <https://monoskop.org/Bauhaus>

Bazán, B. (2020). **El cartel contra la pared.** NocionesUnidas. <https://nocionesunidas.com/blog/el-cartel-contra-la-pared/>

Carrera, M. (s. f.). **Setmana del Cava.** Festes.org. <http://www.festes.org/articles.php?id=388>

Carteles de Barcelona. Ayuntamiento de Barcelona. (s. f.). Campañas Municipales. <https://ajuntament.barcelona.cat/cartells/es>

Casbas, M. (2021). **#Prohibidofijarcarteles: ¿el cartel más feo del mundo? ¡No!** Traveler. <https://www.traveler.es/viajes-urbanos/articulos/prohibido-fijar-carteles-exposicion-cartel-mas-feo-mundo-madrid-brother-escuela-de-creativos/20970>

Centre d'Estudis Sadurninencs. (1999). **Imatges i documents d'un segle.** Fires i Festes de 1999. Sant Sadurní d'Anoia.

Centre d'Estudis Sadurninencs. (2013) **L'Abans. Sant Sadurní d'Anoia. Recull Gràfic 1861-1975.** Editorial Efadós.

Codeart. (2024). **Graphic Design Trends 2024.** Medium. <https://medium.com/codeart-mk/graphic-design-trends-2024-52c4b55981df>

Codorníu. (1997). **Llibre commemoratiu del 125è aniversari del cava Codorníu (1872-1997).**

Colaboradores de Wikipedia. (2024). **American way of life.** https://es.wikipedia.org/wiki/American_way_of_life

Colaboradores de Wikipedia. (2024). **Litografía.** <https://es.wikipedia.org/wiki/Litograf%C3%ADa>

Colaboradores de Wikipedia. (2024). **Wes Wilson**. https://es.wikipedia.org/wiki/Wes_Wilson

Concurso Internacional de Cartelismo Publicitario Francisco Mantecón - Bodegas Terras Gauda 2019. Marka Informàtica. <https://www.franciscomantecon.com/2019/galeria.php>

Concurso Internacional de Cartelismo Publicitario Francisco Mantecón - Bodegas Terras Gauda 2024. Marka Informàtica. <https://www.franciscomantecon.com/2024/galeria.php>

Contributors to Wikimedia projects. (2023). **Reis d'Orient**. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Reis_d%27Orient

Contributors to Wikimedia projects. (2023). **Sant Sadurní d'Anoia**. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Sant_Sadurn%3AD_d%27Anoia

Contributors to Wikimedia projects. (2024). **Carnaval**. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Carnaval>

Contributors to Wikimedia projects. (2024). **Diada de Sant Jordi**. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Diada_de_Sant_Jordi

Contributors to Wikimedia projects. (2024). **Nit de Sant Joan**. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Nit_de_Sant_Joan

Craven, D. M. (2013). **The poster and contemporary American propaganda**. ProQuest Dissertations Publishing.

Crear el índice de un libro con Adobe InDesign | Imagen Digital. (s. f.). http://www.gusgsm.com/crear_el_indice_de_un_libro_con_adobe_indesign

Cut it Out Studio - **Collage, Illustration, montage and animation for 22 years**. (s. f.). Cut it out i Martin O'Neill. <https://www.cutitout.co.uk/>

De la Calle, R. (2021). **Diseño en la década de los 60–70: Psicodelia, New Wave, Cartel Japonés**. Medium. <https://medium.com/@rubendcq/dise%C3%B1o-en-la-d%C3%A9cada-de-los-60-70-psicodelia-new-wave-cartel-japones-a20472f0f0ab>

Design Toolkit. **Design thinking**. <<https://design-toolkit.recursos.uoc.edu/design-thinking/>>

El metro de Barcelona estrena un innovador sistema de publicidad dinámica a través de barras LED. (2019). Smartlighting. <https://smart-lighting.es/metro-barcelona-estrena-innovador-sistema-publicidad-dinamica-traves-barras-led/>

Eroles, Ll. (1994) **Cartells i publicitat del cava, 1898-1936**. Miscel·lània Penedesenca. <https://raco.cat/index.php/DelPenedes/article/view/86272>

Forns, J. ; Romeu, A. (2018) **Varias, una impremta d'etiqueta (1918-2018)**.

Frago, M. 12Caracteres. (2024). **Historia del cartel: siglos de comunicación visual**. Domestika. <https://www.domestika.org/es/blog/4698-historia-del-cartel-siglos-de-comunicacion-visual>

García Megía, A. (2019). **Carteles Art Déco**. Recopilación Para Centuria XX. Angarmegia: Ciencia, Cultura y Educación. Portal de Investigación y docencia.

Giles, J. (2018). **Reminder: Advertising in the 1950s Had No Chill**. Jenna Giles Design. <https://www.jennagiles.com/reminder-advertising-1950s-no-chill/>

González, J. G. (2022). **¿Por qué un DIN A4 mide 210x297? El origen del tamaño perfecto del folio**. El Confidencial. https://www.elconfidencial.com/alma-corazon-vida/2022-09-12/folio-din-a4-porque-sus-medidas-tamano-perfecto_3489198/

Guayabero, Ó. (2021). **10 carteles que tienen 100 años y siguen siendo modernos**. Esdesign. <https://www.esdesignbarcelona.com/actualidad/diseno-grafico/10-carteles-que-tienen-100-anos-y-siguen-siendo-modernos>

History of Deco Travel Posters. ArtDeco.org. <https://www.artdeco.org/deco-travel-posters>

Inventari del patrimoni cultural i immaterial del Penedès. <https://immaterialpenedes.cat/inventari/22/72>

Izeddin, D., & Izeddin, D. (2022). **Los 9.000 carteles antiguos del guardián de la publicidad en España**. El Mundo. <https://www.elmundo.es/el-mundo-tv/2022/05/14/627a29a0fc6c83bc1b8b45b5.html>

Jean Carlu. Artnet. Page 3. (s. f.). <https://www.artnet.com/artists/jean-carlu/3>

Kelsen, K. **Unleashing the Power of Digital Signage**. O'Reilly Online Learning. https://learning.oreilly.com/library/view/unleashing-the-power/9780240813028/000_9781136023859_cover.html

La publicidad dinámica vence al aburrimiento en los túneles del metro. (2023). Agencias, Grupo Control Publicidad. <https://controlpublicidad.com/agencias-publicidad/la-publicidad-dinamica-vence-al-aburrimiento-en-los-tuneles-del-metro/>

La retícula en el diseño gráfico: definición y usos. (s. f.). <https://www.clickprinting.es/blog/la-ret-cula-en-el-dise-o-gr-fico-definici-n-y-usos>

Lara, B. (2022). **¿Conoces las medidas DIN?** Embamat.online. <https://embamat.online/blogs/news/conoces-las-medidas-din>

López Aranda, D. (2011). **El digital "out of home (dooh)" o "digital signage", el otro marketing digital.** Trípodos (Barcelona), 28 Neopublicitat.

López, J. M. (2020). **100 años de Saul Bass, el genio que diseñó los carteles más bonitos de la historia del cine.** GQ España. <https://www.revistagq.com/noticias/articulo/saul-bass-carteles-de-cine>

Macagba, J. (2023). **Glimpses of the USA: The Domestic Image-Worlds of the Late 1950s.** ProQuest Dissertations Publishing.

Maocho, F. (2017). **Adolphe Jean-Marie Mouron, (Cassandre), el rey de los carteles Art Decó.** <https://felixmaocho.wordpress.com/2017/01/25/adolphe-jean-marie-mouron-cassandre-le-rey-de-los-carteles-art-deco/>

Marney, G. (2021). **Modern grids - talking type - medium.** Medium. <https://medium.com/talking-type/modern-grids-f2c523df915b>

Marroquín, A. (2018). **Tabla de contenido, índice, en InDesign** [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=i0a0y9bT0pY>

Martí, J. (2023). TFG. Disseny i Creació Digital. **Cartells turístics Montecarlo-Montferrant. Del llegat artístic dels anys 20 fins a l'era digital.** Universitat Oberta de Catalunya.

Mmbcn. (s. f.). **Ramon Casas 2016 - los primeros carteles: los grandes concursos y los años de Utrillo & Rialp (1897-1899). II.** <https://www.ramoncasas.art/los-primeros-carteles-los-grandes-concursos-y-los-anos-de-utrillo-rialp-1897-1899-ii/>

Morales, J. (2018) **Introducció al projecte i metodologia en disseny gràfic.** Universitat Oberta de Catalunya.

Moreno, J. (2013). **La historia del Sónar en 20 carteles.** Yorokobu. <https://www.yorokobu.es/la-historia-de-sonar-en-20-carteles/>

Nates, Ó. C. (2020). **Alexander Rodchenko, fotógrafo revolucionario.** Oscar En Fotos. <https://oscarenfotos.com/2013/05/11/alexander-rodchenko-la-revolucion-fotografica/>

Oliva, V.; Oliva, O. (2015) **Barcelona. Publicitat i Ephemera.** Ajuntament de Barcelona.

País, E. (2018). **Los carteles de Toulouse-Lautrec.** El País. https://elpais.com/elpais/2018/02/07/album/1518003778_619971.html

Picteorico. (2022). **Cómo cambiar un color en todo tu diseño.** Adobe Illustrator [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=zCpPmVlxcs0>

Pineda, H. (2013). **Como crear una flor. Adobe Illustrator.** El Profe Henry Pineda. [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=Py9393mlqVI>

Pxdream. (2015). **Carteles de carnaval: 22 ejemplos de alegre creatividad.** PxDream - Diseño Web Profesional. <https://www.pxdream.com/blog/2015/02/05/carteles-de-carnaval-22-grandes-ejemplos-de-alegre-creatividad/>

San Cornelio, G. **Taller de forma i composició: marc conceptual i catàleg d'exemples.** Universitat Oberta de Catalunya.

Satué, E. **El diseño gráfico. Desde los orígenes hasta nuestros días.** Alianza Forma. Segunda Edició.

SEO, backlinks, redes sociales y más. (2024). Empresa de Marketing de Contenidos. WeAreContent. <https://www.wearecontent.com/blog/tendencias-del-marketing/publicidad-3d%C3%A7>

Sienra, R. (2019). **Los carteles 'art nouveau' de Alphonse Mucha y la litografía como forma de arte.** My Modern Met en español. <https://mymodernmet.com/es/alphonse-mucha-art-nouveau/>

Som els diables Se M'N Refum. (s. f.). <https://semnrefum.cat/>

Subúrbia. Exposicions. CCCB. <https://www.cccb.org/ca/exposicions/fitxa/suburbia/243777>

Tipos Infames: Prohibido fijar carteles : eventos y presentaciones. (s. f.). <https://www.tiposinfames.com/agenda/prohibido-fijar-carteles/4142/>

Tradicat. **Història de la flama del Canigó.** <http://tradicat.cat/presentacio-2/historia-de-la-flama-del-canigo/>

Umpiérrez, C. S. (s. f.). **Análisis de documentos sobre «American way of life» (El estilo de vida americano).** <https://creartehistoria.blogspot.com/2011/08/american-way-of-life.html>

Villalba, J. (2014). **El origen de los carteles psicodélicos de los 60.** Yorokobu. <https://www.yorokobu.es/el-origen-de-los-carteles-psicodelicos-de-los-60/>

Yasha_Eix. (2022). **What Is Bauhaus Style in Graphic Design.** Zeka Design. <https://www.zekagraphic.com/what-is-bauhaus-design-history/>

Yuste, M. (2019). **Budweiser rectifica y actualiza sus carteles publicitarios sexistas de los años 50 y 60 apostando por la...** Tendencias. <https://www.tendencias.com/feminismo/budweiser-rectifica-actualiza-sus-carteles-publicitarios-sexistas-anos-50-60-apostando-igualdad>

Materials externs de la vídeo-defensa:

Imatges animades de l'entradeta per ordre d'aparició (algunes imatges tenen copyright):

Escena de París de finals del segle XIX. Font: drouot.com

Escena d'un carrer de París de Jean Béraud, 1885. Font: Wikimedia Commons

An der Landsberger Straße de Wunderwald Gustav, 1926. Font: reprodart.com

Fotografia de Trafalgar Square, Londres, 1928. Font: rarehistoricalphotos.com

9 de maig a Moscou, 2022. Font: Ahmed Abouelhassan, Pexels.

Advertising signage, southern states, USA. Werner Bischof, 1954. Font: missrosen.com

Antiwar Protesters at the Capitol by Wally McNamee, 1971. Font: history.com a través de gettyimages.es

Rengle dels confits, anys 2000. Font: santsadurni.cat

Música i efectes sonors extrets de Pixabay i Uppbeat.